

YÖN

HAFTALIK GAZETE

EREĞLİ - ÇELİK

*Açıklamalara
devam ediyoruz*

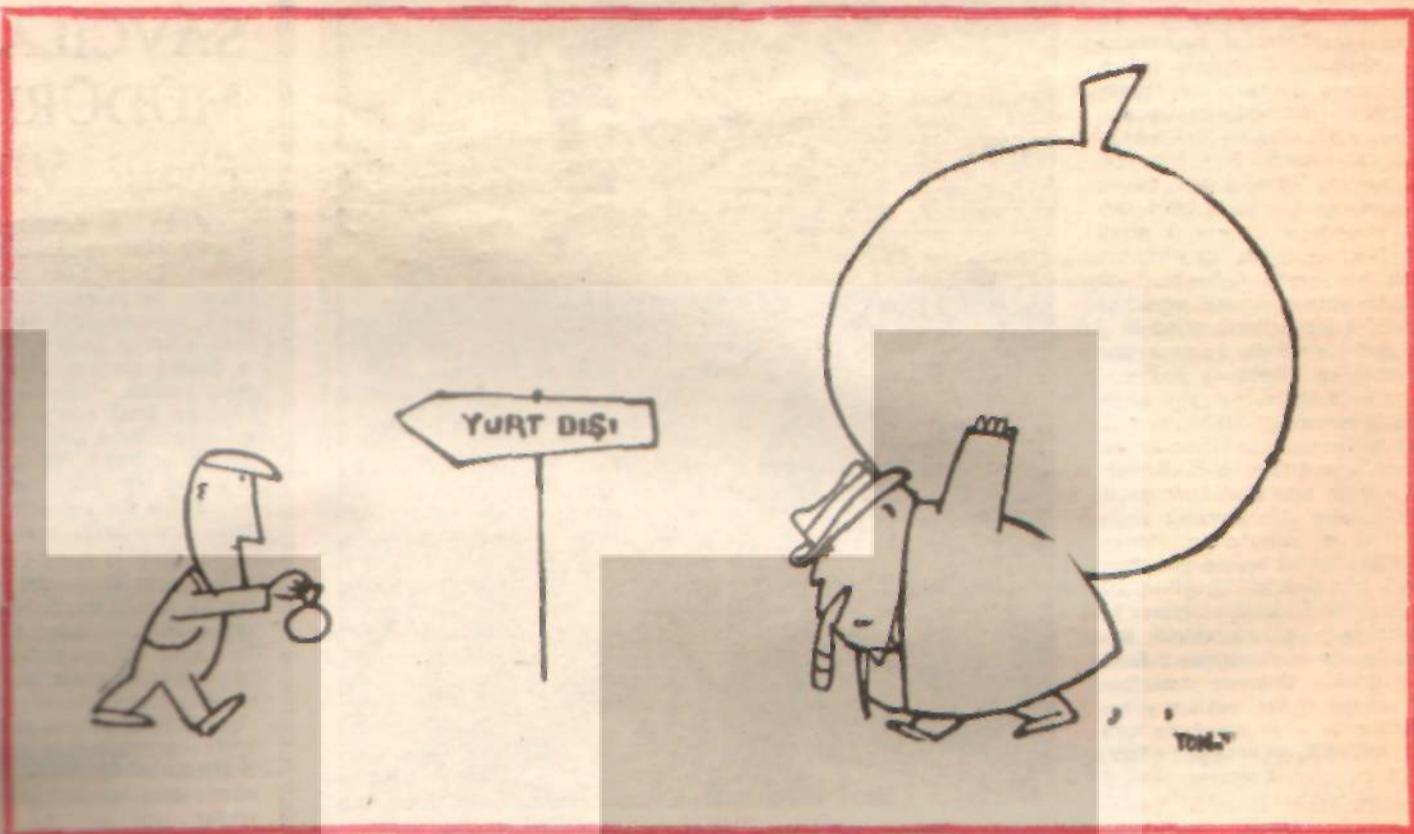
BAKİŞ

BİZANS'IN SON GÜNLERİ...

Çöküntü Duygusu

Cecil De Mille de, filmlerine konu ve başlık ararken aynı güçlüğü çekmiştir herhalde. «Pompei'nin Son Günleri» mi demeli, yoksa «Bizans'ın...» mı? Aşkin dozu fazla olacaksa Pompei; entrika, rüyvet falan çokcaya Bizans daha iyi. Aslıtan pek nasibini alamamış bir ülkede bugünlerin manzarası Pompei'den çok Bizans'a yakın görünüyor.

Nerden geldi hepimize bu çöküntü duygusu? İşlerin yolunda gitmediğini, toplumun her kesiminin çöküntü belirtilerinin görüldüğünü söyleyenler yalnız köklü devlik isteyenler veya yüzeyde muhalefetle uğraşanlar değil; kötülük kullanımların, çalıp çırpmaların, devleti ve vatandaşları zara sokmakların acılı hikayesini, hem de piyasacı resmi ağzlarından da dinliyoruz. Olayı söylemek isteyenler arasında bakanlar da var. İktisadi hayatı, doğalgazı parçma-

yolu için çıkarılan ve aslında konunun sorumluluğunu sessizce Dışları çevrelerinin fili egemenliği altındaki bir komiteye aktarıveren Bakanlar Kurulu kararnamesi böyle davranışlarını en yeni örneği. Devlet bünyesindeki kurumlar, Israfilikta birbirleriyle rekabet edebilmek ve önlere çikan engelleri aşabilmek bakımından artık tam özel teşebbüs metodlarına rağmen eder oldular. Plannın ve personel politikasının koyma bilgi anıtları, Meclis koridorlarında Karma Komisyon Üyeleriyle yüksek devlet mensurları arasındaki anlaşmalar yoluyla kolayca yıkılmaktı, bütçe, maliye yetkililerinin çırpmalarına rağmen, demagojik tekliflerle şistikçe şızmaktadır.

Çöküntü duygusu, en çokmeyecek sanılan kurumlara da bulaşmıştır. Yillardır toplum içinde hayatı yüksek bir itibardan faydalanan Üniversite, artık türlü dedikodusu, usulsüzlüklerin ve hattâ karanlıkların kendisine kolaylıkla evlendirilebileceği yer haline gelmiş. Yüksek Kademelerdeki savunma, sınıf kademelerdeki eğitimi politikanın bakımından da duran Türkiye, bu yüzden, cahil olan yıldızı itibariyle dünvanın arkasına ilkesi durumundadır.

Devlet mekanizmasının da herye süren israf ve beceriksizlik hikâyeleri geliyor. Yüksek Planlama Kurulu toplantıları, gerçekleştirilemesi yarınların veya yarım gerçekleştirmek gibi görülmek için yapılan israfların hazine itiraflarıyla dolu. Mekanizma, bütün uluslararası rağmen, zaman zaman çeşitli yerlerinden patlak vermektedir. Karşılama düzen, koordinasyon ve işbirliği calışma ilkeleri kolaylıkla yana itilebilmekte, hattâ, hizmet içinde su veya bu politikanın kontrolunu etmek amaciyla kürük olurular olmakta, sorumluluklar arasında kimin el değiştirmektedir. Bu da, yurt içindeki ve dışındaki işlerin koordinas-

ratılmıştır ama, Wall Street vurguncularını, Chicago bataklarını, New Yorklu politika «boss»larını, Texaslı hain sürü sahiplerini küçük çaptaki taklitler hâlinde yanına getiren bir Amerikalı Türkiye, 1930 ların başlarından itibaren kendi gerçek kalkınmasına güven, kendine uygun olan yolu az çok bulmuş gibiydi. İktisadi hayatı devletçilik, toplum hayatında eğitimden başlayıp toprağın temei yapısına kadar varan bir reformculuk yüzyıllardan beri ezilen bu ülkenin kaderini rasyonel yollardan, hesapla, kitapla değiştirebiliyor. Yapılması gereken şey, başlangıçta bu köklü reform düşüncesini doğal sonuçlarına vardırbilmek, yarım tedbirlerle yetinemek, girişilen her işte tam bir bütünlüğe varabilmekti. Ama ikinci Dünya Savaşı sonrasında esen değişik güzgârlar, devrimci kadronun kafasını yeniden karıştırdı. Baska yerlerdeambaşa koşullar altında başarı sağlamış olan ilâçlar Türk toplumu dertlerine uygunlanmak istendi.

Kargaların hikâyesi

Bu bakımdan, mesela devlet hizmeti konusundaki toplumsal bir değer yargısının yirmi, yirmibeş yılda geçirdiği büyük değişiklik hayli ilgi çekici ve aydınlatıcıdır. Devlet geleneğinin hayli eski olduğunu ve «devlet baba» gibi sosyal devlet anlayışına çok yakın terimlerin yüzyıllardan beri bol bol kullanıldığı Türk toplumunda, devlet hizmeti, mesleklerin en şerefli sayılır. Bunun, devlet kapısından beslenen bir sürü tembel yaratmak, girişgenliği azaltmak gibi kötü bazı sonuçları da olmamış değil. Ama kabul etmek gerekdir ki, bu konudaki aksaklıları gidermek

yerine, devlet hizmetini bütün bütüne kötüleyip «mütəşebbis» tipteki adam yaratmak için girişilen kampanyanın meyvaları daha da berbat olmuştur. Sihirli bir anahtarımız gibi sarılan özel teşebbüsçüler düşüncesi, çalışma ve ücret alanlarında insafsız piyasa mekanizmasını harekete geçirdiği için dir ki, devlet hizmetinden «tîccâr hizmeti»ne kayanları sayısı bir denbire artmuştur. Kayma burada kalsayı yine iyidi. Yenil «mütəşebbislik» modasında, az kazananlar çok kazanlanlarca «capital» yerine konulmaktan korkutular için, devlet hizmetinden, önce dürüst tîccâr hizmetine geçenler, daha sonra vurgunu tîccârla, en sonunda da yabancı kapitalistle işbirliği yapmağa başlamışlar, toplumun tepesinde korkunç birer «komprador» kesilmişlerdir. Çevrenize söyle bir bakın; bugün dedikodu konusu olan «kökü dışarda» vurgun yuvalarında tüneyenlerin hemen hepsi, vaktiyle yetiştirme ve yükseltme imkânlarından faydalananak beslendikleri devletin şimdi de gözünü oymak niyetiyle karealaşmış eski memurlardan ibarettir.

Bugünkü çöküntü elbette sonuz sürüp gidecek değil. Toplum, aydınlatıcı düşüncenin etkisiyle, iflas eden sistemin yıkıntıları arasında mutlaka kalkınacak. Sosyalizmin tek kurtuluş yolu olduğunu sosyalistlerden önce, sosyalizme düşman olduklarını söyleyenler isbat etti: Denedikleri metodun yahut metodsuzluğun israf, vurgun ve hırsızlık dolu manzaraşı ortada. Türkiye'de sosyalizmin çoğuluk rejimi olarak işbaşına geçiş hep onlara rağmen değil, biraz da onlar sayesinde olacaktır.

Mümtaz Soysal

3 milyara mal olan Truva atı

Ereğli-Çelik, dövü uçmu tehdidini yerine getirmelidir: Şirketin ele alınamayan hovardalık dosyalarının Türk hakimi önünde açılması, hüyük bir şeref olacaktır

Pazar sabahı gazetelerini açan okuyucular, pabuç kadar bir rek lämbla karşılaşırlar. Ereğli - Çelik yöneticileri, haklarında ileri sürülen iddiaları Amerikanvari bir usulle cevaplandırmaktaydılar. Anlaşılan İdare Meclisi başkanının basın toplantısı yetersiz bulunmuş, paraya dayanan bir kuvvet gösterisine ihtiyaç duyulmuştur. Bu için 100-150 bin lira sokaşa atılısa da değerdi. Zira hissedarları, şirkette «israfın dahi vukuunu önleyecek her türlü idari tedbirin alındığını» duymak gerekirdi. Israf olsadı, 100-150 bin liralık bir israfla belirtilmeliydi!

Bu Amerikanvari usul, yerli ve yabancı kapitalistlerin elindeki 3 milyarlık bir tesisin, kamu oyunu etkilemek ve yanılmak bakımından nasıl korkunç bir güç teşkil ettiğini, toplumun ıyanık kuvvetlerine göstermesi bakımından yararlı oldu ve şirket yöneticilerinin beklediğini tam aksı tesir yaptı. Faraya satın alınamayacak yayın organları ve yazarlar, reklamlardan sonra, kamu oyunu aydınlatmamak için israrla Ereğli-Çelik meselesi fizerinde durdular. Bu reklam vesilesiyle, meseleye ilgilenen kamu oyunu uyarma fırsatı buldu. Doğrusu, Amerikanvari çalışan şirket, reklam yoluya, halkın oynanan oyuların içgüdüsüne anlaşmasına yardım ederek büyük bir hizmet yapmış oldu.

Reklam yazısı da başı başına biralemdir. Şirket, «doğrudan doğruya milletimizin öz mahdürü» diye başlığını yazdı, biraz sonra «milletlerarası anlaşmalarla testil edilen hukuki statüsü itibarıyle» şirketin özel teşebbüsür denilmektedir. Şirketin bir propaganda broşüründe ise «Ereğlinin hususı bir tesebbis hâviyetini dâlma taşıyacağı» belirtildi. Tabii ki reklâmda, müteahhit, müşavir, nezaretçi ve kurucu durumunda bulunan Koppers grubunun acaip durumuna hiç dokunulmamak tadır. Koppers ortadan kaybolmuş «büyük millî müesseses» lâfi önlâna çıkmıştır. Halbuki Koppers grubu, bu anormal durum yüzünden asgari 1 milyar lira aşıktan para kazanmıştır. Bu yolsuzluğun bedelinin, Şirketi «milletimizin öz malî dîye takdim eden yöneticiler değil, millet ödeyecektir. Bir yüksek mühendisimiz, eğer Ereğli-Çelik gerçekten millî bir mîles sese olsavâd, millete kaçâ mal olaçâğı hususunda ilgi çekici bir heşap yapmıştır. Yüksek mühendisimiz söyle dîvâr: «Türkiyenin muhtelif memleketlerde tekli mektupları istediklerini farzedelim. Bakın ne gibi tekli mektupları karşılaştıracak:»

Japonya: 50 milyon dolar.

B. Almanya: 58 milyon dolar

Fransa: 83 milyon dolar tekli'f edecekler... Türk hükümeti Ereğli-Çelik tesisleri için kendi bütçesinden bugüne kadar 939 milyon TL ile finansmanı istirâk etmiştir. Bu, Fransannın muhtemel tekli'f fiyatını kadardır. Demek ki Ereğli-Çelik'in bedelini şimdiden ödememiş, ama geriye 2 milyar liralık bir «millî kazâk» kalmıştır. Ustalık, milyarlık kazâk atan Koppers grubu, şirket ana mukavelesine göre, «bedell aynı olarak tedâye edilmiş sayılacak» hisse senetleriyle şirkete kurucu yapılmıştır. Şirketin dörtte birden fazla hissesi, Koppers'e alt olacak tir. Koppers şimdiden 9 kişilik İdare Meclisinde 3 koltuğa sahipdir. Şirketin İdare Meclisi söyle:

John A. Hagan: Koppers temsilci

Charles G. Strang: Koppers temsilci

Zafer Pamir: Koppers temsilci

Vehbi Koç: Ankara Ticaret Oda temsilci

Ayetullah Usküdarlı: İş Bankası

Ereğli - Çelik İdare Meclisi Başkanı Danış Koper
«Mızrak çuvala sızmaz.»

ş temsilcisi,

Danış Koper: Sümerbank temsilcisi,

Agasi Şen: Karabük temsilcisi
Kemal Oral: Sümerbank temsilcisi,

Salih Yener: Karabük temsilcisi
(NOT: Çok yakında devlet temsilcilerinden birinin yerini Turgut Göle alacaktır.)

Umum Müdür sayılmazsa, üç kişilik İcra Komitesinde iki Koppers temsilcisi vardır. Ereğli-Çelik işte böyle bir millî şirkettir.

600 milyon liralık sermayenin 306 milyonluk hissesini peşin ödeyen devlet, İdare Meclisinde azın hâkatdır! Herhalde bunu benzerde daha bir çok anormal hükümler yâzılacak, 27 Mayıs'tan tam 36 gün önce 26.4.960 gün ve 4/12/97 sayılı Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen Kurucular Anlaşması, bir türkî Resmi Gezede yayınlanamaz. Sermayenin yarısından fazlasını sağlayan devletin, Genel Kurulda da coğuluk sağlanması, diğer ortakların hisse senetlerine iki oy, devletin hisse senetlerinin yarısına bir oy tam olarak önenmiştir. Gerçi hisse senetlerinin tamamı satılmıştır. Çin, reklam yazısında belliildiği gibi, devlet Genel Kurulda, «bugünkü günde rey hakimiyetine sahiptir. Ama İdare Meclisi Başkanı Danış Koper'e soruyoruz: Devlet, kendi temsilcilerinin dışındaki İdare Meclisi üyelerini değiştirebilecek, örneğin Koppers'lere gâligeyle direbilecek durunda mıdır? Nitelik reklam yanında, Şirket, devlet kontrolünden âza de degildir» denirken, İdare Meclisi Başkanı, basın toplantısında, «Maliye Bakanlığı kontrol yetkisi yoktur. Sanayi Bakanlığı ile Erdemir'in hukuki ve kanunu bir irtibatı mevcut değildir. Bakanlığa hiç bir mîdâhalesi olmadı» demiştir. Şirketin, devlet kontrolünden kaçmak için devlet parasıyla bir özel tesebbüs olarak kuruluşu aşkıdır.

John A. Hagan: Koppers temsilci

Charles G. Strang: Koppers temsilci

Zafer Pamir: Koppers temsilci

Vehbi Koç: Ankara Ticaret Oda temsilci

Ayetullah Usküdarlı: İş Bankası

Reklam yazısında, iki milyar lira yüksek maliyet üzerinde hiç durulmamaktadır. Şirket yetkilileri, tesisin üçte bir fiyatına çakabileceğini belliren Sanayi Bakanlığı raporu ile Şanbaşoğlu raporu

üzerinde, nedense bir şey söylememektedirler. İdare Meclisi Başkanı, gazetecilerin yüksek maliyet hâkkundaki sorusunu, «Bizim çevre Hindistan çevizi mukayese edilmez» diyerek atlattı. Sonra da reklam yazısında «değer sulistimal, israf dahi yoktur» denilmektedir. Halbuki Koppers grubunun durumu başbaşa sulistimalıdır. Ayrıca Amerikan firmalarının pek işine gelen büyük israflar olmuştur. Yüksek mülhen disimiz, bu israfları söyle belirtmektedir:

Ereğlide fabrika için seçilen yapı sahasının da aslında uygun bir yer olmadığı, tek tesis masraflarının çok zemin dolayısıyla önem derecede arttığı, yer üstü arazilerden dolayı büyük kazı kâlfetlerinin ortaya çıktığı anlaşıyor. Sadece temel inşaatı ve saha düzlenmesinden dolayı maliyet artışı yüzde 20 dir. Zeminin çirlik olmasından dolayı 14.481 adet kazık çakılmıştır. Her kazık 25 metre boyunda olsa (atlan kârkılar boyunu kesin olarak bilmiyorum) bu 360 kilometre bir uzunluğa tekabül eder. Bu kadar uzun kazık işi, bir yıl zarfında hiç bir sızılı çıkmadan bir Amerikan firması tarafından başarı ile icrası edilmiştir. İhliller, eğer bu işi Amerikan firması yapmazsa, iddi bu kadar kısa zamanda bu kârda çok kazanı atılması mümkün olamaz diyorlar. Belki doğrudur. Fakat Amerikan firmaları varlığı pahâde ari sistemini tercih edilebilir mi? Malzeme ve teknikat dâsi yâzâncı firmaya 122 milyon TL'ye denemmiş, Amerikan yardımaları na sil kusa zamanda geriye dönüyordu?

Bir de kireç taşı yolsuzluğu vardır. Reklam yazısında, «yüksek fiyat veren firmaya değil, düşük fiyat veren firmaya verdikten» denir. Gerçek çok farklıdır.

Taş ocaklarının önemli bir kısmını kapatan firma, fiyat tâzelerinde görüşme yapmaya bile hizum görülmüşdür. Halbuki başbâyiliklerin bir ara paylaşılması düşüncesi, bundan daha sonra vazgeçilmiştir. Neticede de iş, «fiyat vermeye dâvet edilmemiş olan Sezai Türkeş-Feyzi Akkaya firmasına verilmiştir. Ne var ki bu firmannın elinde, taahhüt ettiği cevheri İhrac edecek bir kaynağını

VESİKA

SAVCILARA EMNİYET MÜDÜRLERİ Mİ EMİR VERİYOR?

Basın - İş Sendikasının yayın organı olan Gündem gazetesinde «Çin ve Atom bombası nesli» başlıklı bir yazı yayımlanmıştır. Çin'in hızla kalkındığını belirten yazı, genellikle bu ülkenin alehinde. Yazı su cümlelerle sonaçlamıyor: «Kızıl Çin'e başlangıçta fevkâlde yardım eden Sovyetler Birliği bu koca ülkenin kesis balkını ilerde kendisi için de büyük, hatta hayatı ehemmiyette bir düşman olabileceğini anlar anlayamaz, yardım elini buradan derhal çekmiştir... Hâlen atom bombası imâl etmek suretiyle kendini büyük büyük devletler arasında soğan Kızıl Çin şimdilik kendi irkına yakın Asyah dostlarından herhangi bir talepte bulunmamakta, sadecé Sovyetlerden eski topraklarını iadesini istemektedir.

Yakın bir gelecekte Kızıl Çin bütün dünya milletleri için tasavvurun üzerinde muhakkak bir tehlikeye gösterecektir.

Demek ki Kızıl Çin'i bütün dünya için en büyük tehlike gösteren antikomünist bir yazı bahis konusu. Çok muhtemeldir ki yazı Amerikalıların komünizm alehâti bir yâzılı yâzılılarından birinden alınmıştır.

Ama ne zaman da beri basın savcilarının görevini yaptığı bilmediğimiz Ankara Emniyet Müdürü, yazdan embâzla bir cümle eklemiş ve «gereğinin yapılması için Cumhuriyet Savcılığına yazı yazmıştır. Kaldı ki embâzla bulunan cumhânenin de komünizm propagandası ile ilgisi yoktur. Söylenen, herkesin bildiği târlâ olaylardır: Çin, asârlar boyu Batılarla elinde tam bir esir ülke olarak yaşamıştır. Çin bugün uyanmıştır.

Kimseyin aksını iddia edemeyeceği iki vâkia. Ama komünizm ne olduğunu, komünizm propagandasının ne anlama geldiğini bilmeyenlerle komünizm mücadele yapmakta israr edilir, bu acılı durumdan kurtulmaya imkân yoktur.

Ankara Emniyet Müdürlüğü'nün yazısını aynen yayınıyoruz:

T. C.
ANKARA VALİLİĞİ
EMNIYET MÜDÜRLÜĞÜ
Şube 1 B.4. Sayı: GİZLİ

28/12/1964

Ankara

Konu: Gündem gazetesinde
yayınlanan bir yazı
Hk.

92817

Ankara C. Savcılığına

23/12/1964 gün ve 277 sayılı Gündem gazetesinin 7. sayfesi 2. sütununda (Asârlarca beyazlarım ellerinde oyuncak olan bir millet Çin ve Atom bombası) başlıklı yazida (asârlar boyunca beyazlık râda doğrusu battılarının elinde tam esir ülke olarak yaşayan Kızıl Çin bugün Sovyetler Birliği'nin bu ülkeye asıldığını Komünizm artık içine daldığı derin uykudan uyanmış, uyu mahmurluğunu da geçirmiş bulunmaktadır dediği görülmüştür.

Dikkati çeken bu yâzâncı komünizm propagandası olup olmadığından tesbiti için mezkûr gazeteden bir nüsha eklice sunulmuştur.

Tetkik ve gereğinin yapılmasını arzederim.

Orhan Zaim
Emniyet Müdürü

Zavallı Anayasa, zavallı basın ve zavallı hürriyet...

lündüğü gibi, işi yapmaya elverişli makine de yoktur. Bu durum da Bayındırık Bakanının direnmesine rağmen, Başbakan Yardımcısının yardım ile devlette altı ocak, Bartın Liman İnşaatına tâslis edilmiş makinalarla, bir mîteahâbide menfaat temini için kullanılmıştır. Bayındırık Bakanlığı Mîstesâri Nezih Devres 10 Aralık 1964 tarihli yazısı ile bu durumu kabul etmiştir. Ortada normal bir durum olduğunu muhakkaktır.

Reklam yazısında doğru olan bir nokta, başbâyilikler mezesidir. Bu mezesi, CHP, Milletvekilli Mehmet Ali Pestilci ortaya atmış ve birçok pazete bu iddiayı nakletmiştir. Halbuki başbâyiliklerin bir ara paylaşılması düşüncesi, bundan daha sonra vazgeçilmiştir. Neticede de iş, «fiyat vermeye dâvet edilmemiş olan Sezai Türkeş-Feyzi Akkaya firmasına verilmiştir. Ne var ki bu firmannın elinde, taahhüt ettiği cevheri İhrac edecek bir kaynağını

bulmaktadır: «Milletimize ait bu özel millî mîlessesey... târibhe girişenler Adliyeye verilecektir...». Bu, iyî bir haberdir. Şirketin bir türkî ele alınamayan hovardalık dosyalarının Türk hakimi önünde açılması gerçekte büyük bir şeref olacaktır.

siyasi notlar

Parlamento âdabi

Yurdumuzu ziyaret etmeye olaşan Sovyet Parlamento heyeti Başkanının Mecliste konuşması meşle oldu. Kontenjanı Senatöri Osman Köksal, «Meclis kürsüsünden ancak Türk milletinin temsilcileri konuşur» diye itiraz etti. Tevetoglu, «Kürsü sadecə TBMM'ye aittir» gerekçesiyle sandıktan ayrıldı. Başkan Sırmen ise geçen yıl bir Alman devlet adamının aynı kursusden hitabetmesine itiraz olmadığını hatırlattı. Menderes devrinde de Sukarno'nun Mecliste konuşması unutulmuştu. Nihayet mesele, olaşanlaşıldı ve Podgorny'nin konuşması kabul edildi. Konuşma strasında da Gökhan Eyyüboğlu, Tahsin Demir gibi bazı AP'ler hattında devamlı sataştılar. Hürrem Kubat ise, «Bu adamın sözleri zaftan çıkarılmış. Komülüm propagandasıdır» diye bir Enerji verdi. Anayasaya aykırı olaşanlarla oynamadı.

Türk Hukuk Kurumu çağrısı

Kurucu Mecliste Anayasa Komisyonu başkanlığı yapmış Türk Hukuk Kurumu Başkanı Prof. Dr. Muammer Aksoy, konuya dair bir yazısını yayınladı. Bu yazıda, «Anayasa'nın 1961 Anayasasının yaratılmasında büyük hizmeti dokunan Kurucu Meclis Üyelerinin yarattığı topluluk» gerekçesiyle sandıktan ayrıldı. Başkan Sırmen ise geçen yıl bir Alman devlet adamının aynı kursusden hitabetmesine itiraz olmadığını hatırlattı. Menderes devrinde de Sukarno'nun Mecliste konuşması unutulmuştu. Nihayet mesele, olaşanlaşıldı ve Podgorny'nin konuşması kabul edildi. Konuşma strasında da Gökhan Eyyüboğlu, Tahsin Demir gibi bazı AP'ler hattında devamlı sataştılar. Hürrem Kubat ise, «Bu adamın sözleri zaftan çıkarılmış. Komülüm propagandasıdır» diye bir Enerji verdi. Anayasaya aykırı olaşanlarla oynamadı.

tin dışında ve üstünde kalan kuvvetlerin ve grupların daha objektif açıdan eğilmeleri şarttır. Bu hizmeti resmen görecek (yani Anayasanın hukuki bakımından filibe bekçiliğini yapacak) olan teşekkül Anayasa Mahkemesi ise, onun içindeki bekçiliğini yapması gereken teşekkülerin başında da, —daha 1961 Anayasasından önce, Hukuk Devleti ideali için mücadele etmeyi kendisinin amaci olarak tüzüğün yereştirmiştir bulunu— Türk Hukuk Kurumu gibi teşekküler ve herhalde 1961 Anayasasının yaratılmasında büyük hizmeti dokunan «Kurucu Meclis Üyelerinin yarattığı topluluk» gerekçesiyle sandıktan ayrıldı. Başkan Sırmen ise geçen yıl bir Alman devlet adamının aynı kursusden hitabetmesine itiraz olmadığını hatırlattı. Menderes devrinde de Sukarno'nun Mecliste konuşması unutulmuştu. Nihayet mesele, olaşanlaşıldı ve Podgorny'nin konuşması kabul edildi. Konuşma strasında da Gökhan Eyyüboğlu, Tahsin Demir gibi bazı AP'ler hattında devamlı sataştılar. Hürrem Kubat ise, «Bu adamın sözleri zaftan çıkarılmış. Komülüm propagandasıdır» diye bir Enerji verdi. Anayasaya aykırı olaşanlarla oynamadı.

Zira inkâr edilemez bir gerçek: ki, sosyal bir eserin en sadık bekçileri, o eserin yaratılmasına doğrudan doğruya katılanlardır. 1961 Anayasasının gerçek ve nihai

Muammer Aksoy
Tüm gün atıldı

genişen Türk Milleti ise de; bu gizli yararları, onu Kurucu Meclis Üyeleri temsilcilik yapmış ve o devre için milletin kafası ve kolu olmak gibi tarihi bir hizmeti görmüş bulunmaktadırlar. Bu kişilerin, o eserin yaratılmasına ve köşütüştür. Bu kişilerin, o eseri 1961 yılında bilyük bir inanc ve heyecanla kârene alan kimse tarafından teşkil eden Anayasa Üyelerimiz, geçen dövre içinde ne dereceye kadar gerçekleştirildiğini, Anayasamızın

gibi aksaklılar gösterdiği ve nihayet onun ne derece ihmâl edildiğini tam bir objektiflikle testî etmek (kısacası «1961 Anayasasının muhasebesini yapmak») da, elbette ki önce o eseri 1961 yılında bilyük bir inanc ve heyecanla kârene alan kimse tarafından teşkil eden Anayasa Üyelerimiz, geçen dövre içinde ne dereceye kadar gerçekleştirildiğini, Anayasamızın

Kapitülasyon, başka türlü mü olur?..

YÖN'ün bu sayısında orta sayfanın güzellikini evire çevire seyretmeniz tavsiyesinde bulunacağım. Bu hafta içinde Türkiye'deki bütün gazetelere verilen bu reklâm, memleketin nasıl genlikler içinde bulunduğu belirtir en büyük belgedir. Aylardan Ramazan, Ereğli Demir - Çelik'in bu ilânları da sanki «ey ahalii uyanın» diye kafa tokmakla sahur davulu. Sağduyu sahibi vatandaşlar, sermayesinin yarısından fazlası devletin olan bu özel teşebbüsün hâlini kendi reklâmlarında ibretle seyrededeceklerdir.

Akıdaşlarımıza o reklâmda yazılınlara madde madde cevap vermeğe işenip üşenmişlerini bileyem. Ben kendi hesabımı bu konuda her şeyi hem bu köşede, hem Cumhuriyet gazetesinde yazdım sanırım. Ancak Ereğli Demir - Çelik, cesâlî ephelerle yurulmuşlar söyle bir antitürkî ki, orada Türkiye'nin çöküntüsünü hazırlıyor bütün nedealeri bulmak mümkünündür. Şimdi bu yazımızda, pek ilâşmedigimiz bir noktayı açıklamak istiyorum.

Ereğli Demir - Çelik, bütün marifetleri bir yana aynı zamanda bir yabancısı sermaye ortaklılığıdır da... Üç Amerikan şirketi, en başta Koppers olmak üzere Westinghouse ve Bissell - Knox, müteahhit kurucusu Venezuela'ya kurulmuştur. Kurucu yabancı şirketin yanına Koppers ayrıca 126 milyon liralık hisse ile tesislere ortak olmuş.

Şimdi aklı ilk önce kurucu yabancı şirketin Venezuela'ya kurulmasına göre teşhis edildiği sorusunu gelebilir. Venezuela'nın bir Amerikan İktisadi Sömürgeci olduğu hâlinde, Venezuela'da şirket kurucu Türkiye'de İş Yararına kazanmak istemektedir. Kurucu yabancı şirketin yanına Koppers ayrıca 126 milyon liralık hisse ile tesislere ortak olmuş.

Türkiyenin demir - çelik sanayiline ertak olan bu yabancı şirketin, yanı Koppers'in durumu nedir?

Bu sorunun da cevabı incelediğinde ilk aklı gelen kapitülasyondur olacaktır. Gerek Ereğli Demir - Çelik tesislerinin kuruluşunda, gerek işleyişinde Koppers'e verilen imtiyazlar, normal iş münasebetlerini kat kat aşmış, bu yabancı kurum Türkiye'deki durumunu yüksek kârla kapاتmak için devletin olanea

ne gibi aksaklılar gösterdiği ve nihayet onun ne derece ihmâl edildiğini tam bir objektiflikle testî etmek (kısacası «1961 Anayasasının muhasebesini yapmak») da, elbette ki önce o eseri 1961 yılında bilyük bir inanc ve heyecanla kârene alan kimse tarafından teşkil eden Anayasa Üyelerimiz, geçen dövre içinde ne dereceye kadar gerçekleştirildiğini, Anayasamızın

Bu onlar için bir hak değil ayınsa zamanda manzûz bir görevdir; Memleketimizde demokrasının

imtiyazını daha başlangıçta sağlamıştır. Bu imtiyazları bu şirkete kim vermiştir? Sorumluların bulunup çıkarılması gerekip.

Orta sayfada gördüğünüz reklâmda bildirilenin tersine, Ereğli Demir - Çelik 1961 yılında değil 27 Mayıs 1960 dan önce kurulması kararlaştırılmış bir tesistir. 28 Şubat 1960 da 7462 sayılı kanunu kabul edilmiş, ve 21 Nisan 1960 tarih 4/12975 sayılı kararname ile de Kurucular Anlaşması ve Esas Muvalete çerçevesi içinde yürürlüğe girmiştir. Böylece 126 milyon liralık hisseye sahip Ereğli Demir - Çelik ortağı ünlü Koppers firması, Türkiye'nin demir - çelik sanayiinde ortak olarak yerleşmiştir. Yönetimi kurulunda Amerikalılar vardır. Şimdi Koppers firmasının, bu duruma, bizim mutlu anıtkâla elele sağladığı imtiyazlar nelerdir?

Devletin himayesinde yüksek kârla satış... Devletin eliyle Türkiye sınırları içinde demir - çelik tekeline girmek... Devlete dayanarak dış piyasadan ayrı bir yüksek iç piyasa yaratıp halkı sömürmek... Devleti vasıt ederek Türkiye'nin demir - çelik sanayinde mutlu anıtkâla birlikte tröst kurmak... Devletin eli altında hiçbir riskiye girmeden tereyağıdan kıl çeker gibi milyonlarda lirayı Türkiye'den çekip almak...

Ereğli Demir - Çelik'in kuruluşunda atılan kazıklar, tesisin maliyetini dünya piyasasına göre çok yükselttiğinden bu pahalı maliyetin bedeli halkın sırtından çıkacaktır. Halk, kişiye sobaya verdiği paradan, damma örtüğü tenekeden, su getirmek için döşediği borundan, duvarına çakılı cividan, kapısına astığı kilitten, evinin bahçesine gevirdiği demir parmaklıklar, su kılığı masrapadan, ocağına oturtulan kazağı kâdar herbir kaleme, Koppers'in kasasına atacak yüzdeyi ödeyecektir. Hem de bu yabancı şirket devlet himayesiyle alacaktır bu yüzdeyi...

Bunun adı açıkça söyleyelim ki kapitülasyondan başka hiçbir şey değildir. Osmanlı İmparatorluğunun son devirlerindeki zihniyet olduğu gibi hortlamış, Atatürk'ün kapitan kovukları baedan girmek yolunu kurk yâ sonra bulmuşlardır.

İlhan Selçuk

cole bir yetyrenin vücut bulabilmesi için gerekli özgürlüğe sâlik imkân verilmemesi, hiç şüphe yok, bilyük rol oynamıştır. Ceza Kanunu 141 ve 142 maddeleri, bu bakundan en önemlidir.

Eyüboğlu, bundan sonra, 27 Mayıs'ta su üstüne çıkan gelişmeler üzerinde durdu: «27 Mayıs Devrimi, kendi bliğincin ulaşamamış olsa bile, uyarıcı ve itici bir çağdır. Artık Türkiye, ortaçağa özge, basmakatip beylik kabullenle, değişim, tartışmaz, doğmatik ölçülerle yönetilebilecek bir ülke olmaktan sıratla uzaklaşmak tâdir. Bilmeliyiz ki Türkiye'de, komünizmle savaş parolasıyla gerçekte eski Osmanlı dâlgeninin sürüdürüllip götürülmemesini sağlayacak bütün ötemeler dile getirilmektedir. Bilmeliyiz ki, totaliter akımlara ancak, topnucu ve Uterci bir Türkiye kurarak, milletçe nimete ve kâlfette esâflî gerekçeyle gerek karşı konulabilir. Örgütlükten ve fikirden korkmamalıyız. Bu bakundan 141 ve 142. maddeler, gerçekten bir anıptır. Fasîr İspanyol'un Ceza Kanunu bilesi, bizimkinden daha özgür, daha ölçülü ve daha insancılır.»

Daha sonra soruları cevaplayan Eyüboğlu, siyasi partilerle ilgili bir soruyu söyleyip cevapladı: «Türkiye'de, iki ana partinin biri de doktrin partisi olmayıp kütte partileridir. Otekî küçüklerde, belki TIP hariç, ayndır. Bu partilerin şüphesi ki sağ solu ve ortasını bulmaktadır. Biz toplumcu bir tutum ve anlayışın sahibi olarak, hangi parti içinde buluşurlarsa buluşsunlar, toplantılarında kuvvetlenmeye çalışmalıız. İsteriz, sağlık veririz. CHP, şüphecilikti Atatürkten emanet aldıktan altı ilkeye tam olarak sadık kalığı silince, topnucu yönde olmaktadır. Gerçekte, bu ne kadar böyledir? Takdirini sizlere bırakırırm. Ancak sunu söylemeliyim ki CHP'nin kuvvetli bir sol kavâde vardır ve CHP, devrimci-devletçi-halkçı ilkeleriyle tabiidir ki Batı ölçülerile toplantıdadır, yaşıtlı sosyalist dilzeydedir.»

Demirel'in Amerikalıları

Demirel nihayet hakkında söylemeneleri cevaplandırdı. «Söylenenler iftiradır» diyen Demirel bu yolda doğrusu başarı gösterdi: «Ne diyorlar? Yabancılarla işteki adamı inşâm. Kâşîlî düşerdi. Türkmen Kore ve ya Vietnam'a çevreleceğinden endişe ettiğimde inşâm. Bu şekilde itham ve iftiralarla bulunuluyor; maksatları malum, millî hâzır veya refah bozucu, anarşist ruhlu, karânik, karânik kimse... Buralar neden mi söylemiş? Yalan, iftira, tezvirden bu fâdeeleri ümit edilmiyor. Tercihen hedefi esasen beni inşâm. Bir hedef, şâhsî teşebbiş, yânilî ve yabancı sermaye, meşverâ kazançlar. Batı medenîyeti düşmanlığıdır. Bu düşmanlık itibâr sahibi fert ve mümâmetlere birer birer yönetilebilir. Anarşî isteyenlerin taklitî hâli... Havâdâza gazetesi mühabîti hâsi, adayığının Amerikalı sermayesine desteklediği iddiası var, ne dersiniz inşâm! Su cevabı verdim: Amerikalılar berhangi bir sermaye mi desteklemeye izin yoktur... Genel Başkanlık seçimde doğrudan tezvîde, ne dışarıda bir komisyon hâli bir şekilde müdahale etmemek istemiyorum. Ne var ki tâcîhâde jâmiâ kâder temsilciliğin yâsi bilyük Amerikalılar gârîbiyeâliâsi'ni aksa profâneye diktiler eden tâcîhâde Demirel, A.P. Genel

Süleyman Demirel, Başkan Johnson ile
Basın, onu, kamu oyuna böyle sundu

Bagcânlı seçimlerinden önce Amerikalı gösterilmeye hiç kızmadı. En büyük seçmîn kozu, onu destekleyen gazetelerde en göz alıcı yerlere konan Johnson ile birlikte çekilmiş restmîlerdi. Demirel 1961 kampanya yapan AP'li Adalet gazetesi Genel Başkanlık seçimlerinde Demirel'i kamu oyuna ayınen tanıttı:

«Türkiyedeki geniş halk kitleleri Süleyman Demirel'i hemiz

bir siyasi şahsiyet olarak tanımlıyor da, Türk iş hayatı, geniş yâniâr sahafâ, yabancı muhitler, bilhassa tahsilini yaptıktan sonra mevcut işçilerini iş münasebetleriyle büsbütün artırdığı Birleşik Amerika, Başkan Johnson dahil, bütün siyasi mehâflî ve büyük iş müesseseleri bu barışla, yüksek bilgili ve yâniâr insan çok yakından tanıyor.»

Ne yapalı, kendî dûsen ağız-

**Dış Ticaretin
Devletleştirilmesi
Meselesi**

Türk - İş'in dinamik Genel Sekreteri Halil Tunç, dış ticaretin devletleştirilmesi meselesini ortaya atarak olumlu bir tartışmaya yol açtı. Devletleştirme fikrine karşı ilk tepki Odalar Birliği Başkanı Nuri Çeritoğlu'ndan geldi. Özel Sektor Sözcülüğüne seçilen Çeritoğlu, «Tunç'un beyanatı Anayasaya aykırıdır ve bu sebeple suçtur, bir nevi rejim değişikliği mahiyetindedir. Bunu bilgisizlikten söylemişdir» şeklinde bir çıkış yaptı.

Halil Tunç, 10 yıl önce Ankara Bira fabrikasında birlikte işçi olarak çalışıkları bugünün milyoner sözçüsüne bir Anaya dersi vermek zorunda kaldı. Tunç, «Çeritoğlunun özel sektör sözcülüğünü önezenmeden önce, bir Anaya dersi alması gerekdir. İşçiler, Odalar Birliği Başkanına bu dersi verecek güçte ve ehlittedir. Anayasamızda dış ticaretin devletleştirilmesini engellileyec bir virgül dahi yoktur. Aksine, dış ticaretin devletleştirilmesi, Anayasamızın halkçı esprisine çok daha uygun düşmektedir. Kaldı ki Anayasada, halk yararına olmayan hükümler bulunduğu kabul edildiği takdirde, bu hükümleri tenkit etmek ve değiştirmesini istemek bir suç değil, bir vatandaşlık vaftizsidir. Ancak kapalı rejimlerde binbir dolap çevirmeye almış karanlık bir zihamiyet temsilcileri, memleket meselelerinin açıkça tartışılmasından korkular, doğruları söyleyeni suçlamaya çalışırlıdırdı. Tunç, kimin bilgisi olduğunu da dış ticaret dolaplarını rakamlarla gösteren sererek gösterdi. Petrol - İş Başkanı Ziya Hepbir de, işçilikten çok kısa sürede milyonerlige yükselen talihi sözcüye su cevabı verdi: «Memleketimiz, ithalatçı ve ihracatçı bir kaç yüzgeçmeyen firmaların elindedir. Memleket halkın çoğunluğunun yarına oarak ithalat ve ihrac-

Halil Tunç
Tartışmayı açtı

ti devletleştirmek, ithalat ve ihracatı kendi çıkarlarına alıp eden mutlu azılığı elbette rahatsız edecektir. İthalat ve ihracatın devletleştirilmesi tekniki rejimi devrim değil, bilakis ayakta tutmak için çkar bir yoldur.»

Bu tok cevaplar karşısında, dehşetengiz özel sektör sözcüsünün singili düşünüverdi. Çeritoğlu: «Anayasamızın ruh ve manasının dış ticaretin devletleştirilmesi cevaz vermediği hususunda en ufkı bir tereddüdüm olmamakla beraber, böyle bir konunun tartışılması, yetkilii mercilere ve ilim adamlarına bırakmayı daha uygun bulurum» diye geriliyor, ve «Dahili bulunduğu Hür Dünya camiası içinde devletleştirilmiş bir dış ticaret rejimi mevcut mudur veya bu yola gidilmekte midir?» sorusunu soruyordu.

Köşeye sıkışan Çeritoğlu, çok yukarıdan beklenmedik bir detek geldi. Başkan Gürsel, bir gazeteciin «13 yılda 12 milyar döviz kaçırdığı açıklanan iftah'at ve ihracatçıların elinden kurtarılması» için dış ticaretin devletleştirilmesi isteniyor» sorusuna, her halde boş bulunarak «Olmaz, böyle demokratik, böyle hür bir memlekte bu türlü bir davranış ola-

POLİTİKA ve ÖTESİ

KÜSTAHLIGIN DİKALASI !

Özellikle «geri bırakılmış memleket»lerin kaderi her birinden dış etkilerde kalmalarıdır. Nerede bir «geri bırakılmış memleket» varsa, başka ülkelerden dış yardım adı altında para alıysa, orada mali, ekonomik, sosyal ve siyasi dış etki vardır. O memleketin milliyetçileri bu «dış etki»ye karşı savaş açırlar. Atatürk bu «dış etki»ye savaş açanları arasında gelendir; onun için dış etkiye karşı savaşan memleketler, Atatürk «önçü bellemeşlerdir. Onun için Atatürk, «İstiklal-i tam denildiği zaman, bittabi siyasi, mali, iktisadi, adlı, askeri, harsı ve ilâhı, her hususta İstiklal-i tam ve servetisini tam demektir. Bu saydıkları birbirine herhangi birinden mahrumiyet millet ve memleketin mânâyi hakikîyle bütün İstiklalinden mahrumiyet demektir.» sözlerini kuşaklara küpe olarak bırakmıştır. Onun içindir ki, Maliye Bakanı Ferit Melen «imtiyazsız yabancı sermayeye tarafat olduğunun söylemek sorumluluğu duymuştu. Onun içindir ki, Enerji Bakanı Hüseyin Oral, petrolden sonra yeni maden imtiyazları vermemek için direnmektedir. Türkîyenin bugün karşılıkla bulunduğu mesele, «dışetkîs den ve «yabancı sermaye imtiyazı»ndan kurtulma mücadeledir. Bugün bunu gören ve söyleyenler azınlıkta olabilirler. Fakat «dış etki» ve «yabancı sermaye imtiyazı» isteyenler de azınlıktadır. Gösterilen çaba, bunu olduğu gibi ve eksiksiz Türk milletine anlatılmıştır. Anlattığımız gün millet kimden yana olacaktır»

★

Pakistan'da seçimler yapılıyor. Pakistan Adalet ve İstihbarat Bakanı, milletin huzuruna çıkmış ve Amerikayı seçimlerde Eyüp Han'ın rakibi Fatma Cinnah'ın seçim kayıpçyası için maddi yardımında bulunmakla suçlanmıştır. Bakan, açıkça, partilerden birinin yayınlamakta olduğu derginin tirajını birden yükseltmeye işaret etmiş, Amerikanın 100.000 sayıyla «İslâmiyetin yayılması ve Amerikalıların bu din hakkında daha fazla bilgi edinmeleri için» satın aldığı söylemiştir. Oysa derginin eskiden tirajı sadece 5.000 idi.

Amerika Pakistan seçimlerine neden karışıyor ve Eyüp Han'ın yerine siyasi rakibini neden tutuyor? Gayet açık ve basit: Eyüp Han son günlerde Amerika'nın dümen suyundan gitmeyen ve bağımsız bir politika izlemektedir. Eyüp Han, Amerika'nın tanımadığı Çin ile ikili anlaşmalar yapmaktadır.

İsmet Paşa, «Yeni bir dünya kurulur ve Türkiye, bu yeni dünyada, yeni yerini alır» dedikten ve Amerika'nın dümen suyunda gitmeyen bir politika izlemeyi gözle aldıktan sonra, bir Amerikalı Generali gelip Türkiye'de emşâkbel başbakan aramaya koyulduğunda, İsmet Paşa'nın dadadının dergisi haber verdi. Çünkü İsmet Paşa, Amerikanın dümen suyundan gitmeyen bir politika izlemeye başlarsa, Türkiye, bağımsız, özgür, haysiyeli bir ortama girecekti. Böyle olunca da, «dış etki» ve «imtiyazlı yabancı sermaye» kalkacaktı. Her şeyden önce bu engel olmak gerekiyordu. Bunun için de, Amerikalılar yakını, onun sözünden çekmeyen, «Hüntleşmiş bir müşâkbel başbakan» aranıyordu...

Amerikalıların bu «müsâkbel Başbakan adayı» bulup bulmadıkları, Türkiye'de merakla tartışılan bir konu haline gelmiştir.

★
Daha bundan birkaç yıl öncesine kadar devlet memuru olan, askerliğini bile yapmamış bir insan görüyorum ki, bir Amerikan firmasının mümessenligini alıncaya ve müteahhitlige başlayınca hemen milyoner olabiliyor. Sonra da tepeden inme Genel Başkan. Kimse de sesini çıkaramıyor. Sesini çika-

rılması isteniyor» sorusuna, her halde boş bulunarak «Olmaz, böyle demokratik, böyle hür bir memlekte bu türlü bir davranış ola-

maz. Vatandaş, çalışma hürriyetine kazanma hürriyetine sahip olmalıdır. Bu hürriyetini tahdit etmek, elliinden almak rejime uygun düşmez. Kötülüklü yapıyorsa, döviz kaçırıyorlarsa devlet bu na manı olmaz. Talebeler iyi çahşemiyor, hocalar vazife yapmıyor diye okulları mi kapatılmış» cevabı verdi. Ancak, itihâl işkeriyle uğraşan Özdemir Gürsel'in azzından anlayışla karşılaşacak bu söyleye karşı, ilk tepki sayın Gürsel'in yakın arkadaşı Sosyal Demokrat Parti Genel Başkanı Sıtkı Ulaydan geldi. Bu konuda, genelde bazı açıklamalar da yapanı belirtten Ulay, «Sayın Gürsel'in dış ticaret hakkındaki beyanında bir yanlış anlam olsa gerektir. Bu beyan, çıkarının istismarına vesile olmamalıdır. Dış ticarette devlet kontrolü istenilenin açık maksadını millet öğretmekle sinir krizi geçirilenin görüleceği tabiidir. Tarafsız basın bunları umumi efsâye çesetle yaşamaması, millî bir ödevdir. Geri kalmış bir ülkede aç ve dönsüz vatandaşın sırtından üç günde mahalle milyoneri olsam, ne iktisaden, ne dinen, ne de ahlâken bir fazilet söylemeyecektir.

Denliyki kl. dış ticaretin devletleştirilmesi çalışma hürriyetine aykırıdır. Tam aksine, devletleştirmenin, belki gayri mesru kazanç pesinde koşan birkaç milyonikerin kaçakçılık kaynaklarını kurucusaktır, ama bu sayede yüzbinlerce işsizle iş sağlanabilecek, Anayasa teşkilatının olası hakları yerine getirilecektir. Bir avuç büyük toprak sahibi mülkiyet hakkı sınırlanacak diye, yüzbinlerce toprak sahibi mülkiyet hakkı getirecek olan toprak reformunun, mülkiyet hakkına aykırı olduğu söylenebilir mi?

Bu arada geçen beyanatı yediden cevaplandırmak lüzumunu duyan Odalar Birliği Başkanı bir iki cümleye cevap vermek istermiştir. İlk beyanatında, «Dış ticaretin devletleştirilmesi Anayasaya aykırıdır, bu suçtur, rejim değiştirmektedir» diyen Çeritoğlu, bu sefer, «konunun tartışmasını yetkilii mercilere ve ilim adamlarına bırakmayı daha uygun bulurum» diye, görüşünü benimseyerek, gerçekden isabetli bir davranışda bulunmaktadır. Ama Çeritoğlu,

«Devlet Başkanımız, talebeleri çalışmıyor, hocalar vazife yapmıyor diye okullar kapatılır» diyor. Bütün itedigimiz de

ranlara da, kıraklı kalemler cephe alıyor. Nevzuhur milyonerleri savunan kalemlere bakın; hepsi de Mütareke ilâhi ve cahil! Ouların durumu da zor. Yarım sayfa tutan pahali ilân alacaklar. Bu ilâni alamayan gazeteler de, alabilemek için, yazarlarının yazlarını koymuyacaklar. Sadece bu, kıraklı kalemlerin nasıl satıldığını göstermeye yeter ve artar bir belgedir. Mütareke de İsgâl Kuvvetleri İstanbul sokaklarına sizin İstanbul gazetelerine girdiginiz gibi dolmuşlardır.

★
Biz Türkiye'nin bağımsız, özgür ve haysiyetli olmasını istiyoruz. Amerika'nın Pakistan'da, Vietnam'da, Malaysia'da, Tayland'da, Kongo'da oynamakta olduğu oyunu ülkemde oynamamasını istiyoruz. Pakistan'da olduğu gibi, bu yıl yapılacak seçimlerde, bizim iç işlerimize karışmamasını istiyoruz. Bunu isterken Amerikan düşmanlığı da yapmıyoruz. Amerika verdiği bir kaç kurucu karşılığı —bu paralar da zaten kendi beslemelerinin cebine giriyor— bizi, bağımsızlığımızdan, özgürlüğümüzden, ulusal haysiyetimizden etmesin! Bunun soluklukla, sağcılıkla, ortaçılıkla, yanicılıkla ilgisi yok!

Atatürk'e karşı «mandas» cılığı savunanları torunları bugün iş alanlarına, zengin basına, politikaya girmiştir. Biz bunlara karşıyız. Biz bunlara Atatürk'e birlikte karşıyız. Atatürkçüler ve Türk milliyetçileri birleşerek buna karşı durmak zorundadırlar. Karşı durmazlarsa, önümüzdeki günlerde, bunun acısını daha ağır ve daha kötü çekebiliriz.

★
Düşünün yüzde 5'i devletin olan, fakat üstünde devletin denetimi bulunmayan bir şirket, «devletimizin ve milletimizin öz malî, millî bir müsese» die ilânlar veriyor ve basın üzerinde malî baskın kuruyor. Devletimizin ve milletimizin öz malî olan, Sümerbanklar, Etibanklar, Türkiye Petrolleri buna yapabiliyor mu? Türkiye Petrolleri «öz malî kullanı ilânlara veriyor diye bütün yabancı petrol şirketleri «bu ne demek?» avazesiyle ayaga kalktı.

Millî basını da birkaç kuruluş ilânlara bedeline alınıp satılır olarak suçlamaktan çekiniriz. Ama ne yapalım ki ortada bir de ari gerçek var. Bakın şimdi de, pahali ilânlarla, Türk yazarlarını, Türk yargıçlarını huzurunda tehdit ediyorlar:

«..... yersiz ve mesnetsiz iddia ve şayılarla tahribeye girenler Adliyeye verilecek, iddialarını isbat edene de iki eyledikleri maddi ve manevi zararları tazminat olunacaklardır..»

Dedelerimizin, babalarımızın kam ile sultanmış, askerlik yaparak savunduğumuz, vergi vererek sevdigimiz, goluk çotuk yetiştirek bağlandıgmız topraklarımız üzerinde kimler bizi, neyle tehdit ediyor görüyor musunuz? Bu milletin 2 milyar lirasını yabançlara peşkeçekten!

Bu mesele önce CHP Grupunda ortaya atıldı. Sorumlu Bakanlar yakındılar. Sıkısanız onları da mahkemeye verin bakalım! Yüksek ücretli hukuk canbazi avukatlar bulabilirsiniz, mahkemeye veriyoruz, verdik, diye daha bir süre halkı oyalayabilirsiniz. Bir İsgâl ordusu gibi yüksek ücretli ilânlara gazete sayfalarını istilâ edersiniz. Kiralık kalemler bulup üstümüze saldırıbillersiniz. Bütün yurdumuzda, bizim hapsanelerimizde bizim yatarıbillersiniz. Mahpus hanelerimiz de vatan toprakları gibi bizimdir. Bir büyük zindandan, bir küçük zindan da girek ne çıkar! Ama sunu bilin ki, bu tehdidin de bize vir gelir. Yine sunu bilin ki, bu dosya bir gün açılabık, ortaya dökülecek ve siz de hesap vereceksiniz! O zaman bizim gibi dayanamadığımız, kaçacak delik aradığınızı, alemler, halkımız da, içretli ugaklarını da görecektir.

Bu rüzgar bir defa daha Atatürk'ün büyük nefesi ile tersinden eseektir.

Hadi, siz de ordan yabancı sermaye ugakları..

Mehmed Kemal

silaşları. Halk, Toprak Kanunu'ndan, dış ticaretten, yabancı petrol şirketlerinin sömürülçülüğüne son vermekten söz açıyordu. CHP, Konya Milletvekili Fakih Ozlen soruları, «Ben devletçi bir partinin üyesiyim. Dış ticaret konusunda partimden de ileri düşünüyorum. Soygunlara son vermek için dış ticaretin toptan devletleştirilmesinden yanayım» diyecek cevaplardırı.

**Özel Sektor
emsilcilerinin
perişanlığı**

Özel sektörü savunma sözcülüğüne getirilen Odalar Birliği Başkanı Nuri Çeritoğlu, daha ilk açılışında, deşirmenlere saldıran Donkişotun akibetine uğrayarak perişan oldu. Savunma sözcüleri, ilk çıkışını Türk-İş Genel Sekreterinin dış ticaretin devletleştirilmesini istemesi üzerine yaptığı bir seyma diktatör usuluyayla «Devletleştirme, Anayasaya aykırıdır ve bu sebeple suçtur, bir nevi rejim değişikliği mahiyyetindedir, fetvasını verdi. Hakedilgi cevabı alıncaya da, «Bu işi hukukçular bilir» diye şıkkı ricat etti. Daha perişan bir özel sektör savunucusu, fenerle aransa bululamazdı.

İstanbul Ticaret Odası Meclisi de aynı perişantikliğinde toplantıda Toptancı Tıbbatlar Dereğinden Avni Özden, Oda memurları arasındaki Yöncillerin işten atılması ve Yöncillerle karşı

Montaj sanayii değil, minareye kılıf hazırlama

Türkiye Ziraat Odaları Birliği bir broşür yayınlamış, diyor ki, «Türkiye'de montajı yapan ve mamlı olarak ithal edilen traktör ve bıçerdöğerlerin Türkiye'deki montajını ve satışı yaparı mütesseserlerin büyük bir kısmı, fabrikamın direkt temsilcisi değildir. Yani ikinci el durumundadır. Bunun nedeni olarak makineler fabrikamın dış memleketlere satış fiyatları olan export flatlarında daha yüksek bir fiyatlardır. Türkiye'ye ithal edilmektedir. Neticede bu yoldan büyük mikarda döviz kaybı olmaktadır ve bu döviz köklü dışarıda olan firmaları beslemektedir.»

Gene aynı broşürde deniliyor ki:

«Montaj sanayili nazari olarak yılda bir milyon dolar döviz tasarrufuna mukabil, çiftçilerimiz 60 milyon liralık münzam bir kılıf yüklemektedir. Aynı takatta ve aynı evsata bulunan, memleketimizde monte edilen traktörlerin perakende satış fiyatları arasında muazzam farklar vardır. Kusacası, müstahsıl montajı yapılan bu traktöre yüzde 25 kâr daşı 10 bin lira daha fazla para ödémektedir.»

Türkiye'de bugün montaj sanayili adı altında genis bir ithalat faaliyeti başlamıştır. Bir takımı azman atölyeler, Türk traktör, Türk İşçi Türk İşçeriği, Türk otomobil, Türk bıçaklı, Türk radyosu, Türk ampulu adı altında azman hemen hâzırkı Türk yapısı olmayan İthal mal parçaları monte etmeyece ve vurgulama soygunları devam etmektedir.

Türkiye'de bu atölye azmanlarına bakıp bekli «azman ne liyi, sanayileşiyor» diyenler ise, bilerek veya bilmeyerek, döviz ve vergi kaçakçılarının ekmeğine yağ sürmekte bunları gerçek bir sanayileşmeye hazırlamak için kurulmuş tuteşler olduğundan habersiz bu gidiş alıcı tutuculardır.

Kurulmuş tuteşlerin biri böyle yazmıştır: «azman ne liyi, sanayileşiyor» diyenler ise, bilerek veya bilmeyerek, döviz ve vergi kaçakçılarının ekmeğine yağ sürmekte bunları gerçek bir sanayileşmeye hazırlamak için kurulmuş tuteşler olduğundan habersiz bu gidiş alıcı tutuculardır.

Kurulmuş tuteşlerin biri böyle yazmıştır: «azman ne liyi, sanayileşiyor» diyenler ise, bilerek veya bilmeyerek, döviz ve vergi kaçakçılarının ekmeğine yağ sürmekte bunları gerçek bir sanayileşmeye hazırlamak için kurulmuş tuteşler olduğundan habersiz bu gidiş alıcı tutuculardır.

Bugün Türkiye'de traktör monte eden sezik tane tuteş vardır. Buna göre 25 kanuni kârlar, kaçaklar sayılmasa, asgari 60 milyon liralıdır. Bu 60 milyon lira, gerçek bir traktör sanayili kurumuzu da ödemek zorundadır.

İan yerli parça miktarının artmasına kolaylıkla engele olabileceklerdir.

b) Traktör tipi değişikçe yeni döküm kalıpları temin etmek kılıfı ile karşılaşılacak, netcede traktörün maliyeti yükselsecektir.

c) Montajı yapılacak traktör miktarı mahdut olduğunu ve her yıl yeni montajçılarla müsade edildiği için yerli parça imalatını artırmak maksadıyla ligili firmalar geniş çapta yatrma cesaret edememektedir.

d) Bugünkü şartlar muvacehesinde montaj faaliyetinde yerli parçamızın oramı yüzde 40'ı geçemeyecek durumdadır.

İste bu sebeplerle montaj faaliyetinden tüm traktör imalatı sanayileşme geçmek mümkün görülmektedir.

Montaj sanayilinin, daha doğrusu minareye kılıf hazırlama sanayilinin durumu Türkiye Ziraat Odaları Birliği tarafından böylece tesbit edildikten sonra, çevrilen dalaverele de söyle anlatılmaktadır:

«Memleketimizde monte edilen traktörlerin satış fiyatları mamlı ithal traktörlerin fiatlarında 10-15 bin lira artı kaydetmiş bulunmaktadır. Bu fiyat farkı ithal ve imalatı fiyatları ile birlikte kontrol edilmemesinden iceri gelmektedir. Bu arada yen montaj yönetimliğinin derpiş ettiği ve her yıl için yerli olarak yapılması gerekliliğinde orazına yetişmek geyesinde yerli yapılan parçaların bedelleri yüksek gösterilmektedir ve bu yüksek fiyat makul ve mazur göstermek makuludur. İthalatın fabrikadan bu parçaların fiyatları olarak, fabrikannın normal perakende yedek parça fiyatları fatura ettirilmektedir. Ayrıca traktör için birlikte verilmesi şart olmayan, hatta lüzumsuz sayılabilirken bazı kısımlar lüks edilmek suretiyle yerli imalat oramı yükseltilemektedir. Diğer bir deyimle Türk çiftçisi montaj sanayiline her traktör için fazladan ortalaması 19 bin lira ödemek zorundadır.»

Bugün Türkiye'de traktör monte eden sezik tane tuteş vardır. Buna göre 25 kanuni kârlar, kaçaklar sayılmasa, asgari 60 milyon liralıdır. Bu 60 milyon lira, gerçek bir traktör sanayili kurumuzu da ödemek zorundadır.

Montaj sanayili adı verilen bu karagöz oyuna erte bir son verilmelidir.

İlhami Soysal

necek. Vazgeçelim bu sevdadan seklindeydi.

— İstanbul İktisadi ve Ticari İmamlar Akademisi ile ortak kurulan İstanbul İktisat Enstitüsü de 1962 yılında kari üç yılda ancak tuzlulu hazırlanan biri 125 bin lira istenmektedir.

— Mülterek Pazar ve Planlı Kalınmaya ligili incelemeler içi geçen yıl 100 bin lira ayırmış, ama bir şey yapılmamıştır. Yapılan mukaveleler bir grup müdürlüğe 40 bin lira verilerek Brüksel'e gönderilmektedir. 1965 de bu iş için 300 bin lira talep edilmektedir.

— Oda gazete ve mecmuasının İslahi 1963 den beri gerçeklestirmektedir. Gazete, «Oda için yüz kuzatıcı haliyle» çıkmaktadır. Ga-

zetenin İslahi konusunda Abdi İpekçiye rapor hazırlatılmıştır. İpekçi'nin gazete hakkında hikmîjudur: «Hâlen yayınlanmakta olan haftalık gazete faydalı olamamakta, testi varanamakta. Kâğıtleri bu derece düşük bulunan bir gazetenin Ticaret Odasına ve üyelerine bir sefer kazançlılığı cezai şüpeliidir. Ne var ki, 2500 liraya tutulan basın müsavirliği bir profesöre ve 2 bin liraya 6 ay önce angeje edilen bir assista yurda dönmüş...

Yabancı Firmalar

Nasıl Çalışır?

Eski Ulaştırma Bakanı Ferit Alçak'ın Ulus Gazetesine yolladığı bir teklif yazısı, yabancı firmaların Tili-kâyide nasıl cahtıklarını göstermek bakımından ılığ cekicidir: Bir elektrikli kâğıt mühəsibirliği İhaleye çıkarılıyor. İhalede 83 bin dolar teklifiyle İngiliz firmaları sıyrılmıştır. Belçika firması ise 95 bin istiyor. Bunlar arasında eksiltmeye gidişlerken, Fransız firması 35 bin dolar ile ortaya çıkararak en ucuz tek tefi yapıyor. Bunu üzerine firmalar, sefaret mensuplarıyla bakanlığa koşuyorlar. İngiliz firması, «Fransızla», 85 binden 35 bine düşüyor. Firmaları işi hakkıyla yapabileceğine güvenilemez. İşi, sorusuturur» diyor. İngiliz sefaret mühəsibirliği, bu görülsü Demiryollarına da bildiriliyor. Demiryolları ise, buna gözden geçirme tutumunu ve Fransız firması lehine alelacele İhaleye gidiyor. Bu sefer, In-

GERÇEK SAYGISI

CADI AGACI

Fethi Naci

«Cadi Ağacı», Edip Cansever'in soy şirinin adı. Daha yazmadı. Nası bir ağaç olduğunu Edip anlatmış. Dündüz üzayıp giden ovalarda görülmüştür. Koskoça ovada bir başma: uzak ve yalnız. Birkaç ince kök parçası bu ağaç toprağa bağlar. Bu köksüzük, bu cansızlık ağacın o camın hayat yesiliñi gider yok eder, uzaktan beyaz bir kaya görünümüne bürüdüürürmüştür. Geniş, birdilice ovalarda bir ağaç bulduğumuzu sandığınız anda bunun köksüz ve yaşamasız bir ağaç kalıtsı olduğunu görüveririlmişsiniz...

Az gelişmiş ülkelerde devrimci kuruluların devrimci hareketlerin bir takım evde kalmış dâhiler elinde ne hale geldiklerini gördükçe hep Edip'in şirini hatırlıyorum: dündüz üzayıp giden ovalarda kökli kurumuş yaşama rengi yesilin ölüm renge beyaza dönmiş bir Cadi Ağacı...

Goethe'nin çok sevdiği bir sözü var: «Yeşil hayat ağaç kârinası her nazarye kül rengi kalır.» Nazaryelerin kül rengi kalmaması için hayat ağaç gibi durmadan kendini yenilemesi, gelsip deşen hayatla birlikte gelişmesi gerek; yoksa nazaryeler de bir Cadi Ağacı haline gelverir. Bugün birtakım an gelmişlıkların devrimci hareketlerin ve kuruluşların bir Cadi Ağacı haline gelmeleri, birey de, bu hareketlerin ve kuruluşların başına belâ olan ve devrimci ölçüleri sarabı doğeriendirmeye ölçülerinden pek de farklı olmayan kimse, yeşil hayat ağaç karşısına artık kül rengi kalas yanlarına, baba yadigarı sözde sarımlarundandır. Onlar, hayatla birlikte gelişen düşünceleri izleyememişler, bu düşünceler kendi ülkelerinin sosyal gerçeklikleri arasındaki ilişkileri görmemişler, bu yüzden, erik dalında üzüm yemeğe çalışan şapular durumuna düşmüştürler.

«İç amfının henuz zayıf olduğu bir ülkeye millî bir demokrasia kurulması mümkün mü?» sorusuna, uzun tartışmalardan sonra, toplumcu düşünencenin verdiği cevap şudur: «Güçlü müzde, millî bir demokrasının kuruluşu, mutlaka tek bir sınıfın gerçekleştirmesi gereken iş değildir. Bir millî demokrasi devleti, şu ya da bu demokratik sınıfın yönetimi altında kurulabilir. Bu sınıf, işçi sınıfı, köylüler, ya da sehri küçük burjuazisi olabilir. Hatta, belli bir takım ülkelere, ayduşlar (ba kelimelerin anlamına gelen devrimci subaylar da gider) yönetici kuvvet olabilirler. (...) Demek ki, az gelişmiş toplumlar, şu ya da bu demokratik sınıfın öncülüğünde, kapitalist olmayan gelişme yoluna girebilirler.»

Son yıllarda, ve özellikle 1960'tan bu yana, geniş ölçüde tartışılır ve yeni çözüm yollarına kavuşturulan bu meselelerin bir takım evde kalmış dâhiler, nazaryelerin akıllarında kalan yakuz kül rengi yanlarına dayanarak, toptan çözüklüklerini, kesişen sonuçlara vardıklarını sanmışlardır. Böylece, devrimci harekete en büyük zarar vermişlerdir. Çağımızın kendine özgü nitelikleri içinde yeni verillerle zenginleşen devrimci düşüncenin kendi kafalarındaki dar kâplara hapsenmiş isteyenler, giderek savaş hedeflerini unutmuşlar, hâkim sınıfları bir yana bırakarak, genel doğrultuda birlik olmaları gerekenleri savaş yapmışlardır. Devrimci hareket toprağa yerleştirmek çabasının devrimci hareketi Cadi Ağacı haline getirmek çabası almıştır.

Hâlbâz at gelişmiş ülkelerde bu yoldan olunmuş bir sonucu varlamamıştır. Oysa az gelişmiş ülkeler için tek kurtuluş yolu en kısa zamanda, kapitalist olmayanlar bir kalkınma yönteminin yürürlüğe koymak, bunun imkânlarını yaratmaktır. Sosyal gelişime için bu öylesine güçli bir zorlukluktur ki, bunu önleme yolu yoktur. Ne gerici kuvvetler öndeleyebilir bunu, ne de evde kalmış dâhiler! Toplumcu hareketin gerçek yürütügü, bu hareket, mutlaka sosyal ve tarbiî mecrasına sokacıklardır!

İngiliz Ticaret Atesesi ile Mülterek, işler iyi gitmeyeince yeni organlar kurarak meseleyi çözmeye kalkışmanın, daha doğrusu, işleri iyice arapsaçına çevirmenin yeni bir örneği olarak karşılıkçıları. Böylece «memleket gerçeklerinin dışında yaşadığı» ileri sürülen Devlet Plânlama Teskilâtı, geniş ölçüde kâzağa gelmiş olacaktır.

Eski İktisatçı Plânlama Dairesi Başkanı Prof. Besim Üstünel, yeni bir organ kuruluşunu, durumu yaklaşan seçimlere bağlayan sert bir demeyle açıkladı: «Hükümet, seçim yâmina girmiştir. Plânlama gibi, günün tabiriyle çetin seçim bir müsseseyi bir tarafa bırakarak, günlük İktisatçı işleri istedigi karar, doğrudan doğruya, Devlet Plânlama Teskilâtı bir kenara itmek demektir. Hükümet ülkelere, Devlet Plânlama Teskilâtında ilk fırsatla 1962 de kurulmuş olan Bakanlıklar arası Dis İktisatçı Münasebetler Komitesini kaldırıtan bahsetmektedir. Bu durumda, kararnameyle kurulmuş olan İktisat Kurulunun kuruluşu izahsız kalmaktadır.»

Plânlar, son kararı «Fatihizme dönüse seklinde yorumluyorlar. Devlet Plânlama Teskilâtının İlgenli bir kuruluşun belirtmektedirler. Bu durumda, kararnameyle kurulmuş olan İktisat Kurulunun kuruluşu izahsız kalmaktadır.»

İktisatî Kurul ve Komite

Devlet Plânlama Teskilâtının yantra, Bakanlar seviyesinde bir İktisat Kurulu ile yüksek dereceli mevzu seviyesinde bir İk-

EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI TÜRK

Sayın Umum

Mamüllerimizin piyasaya intikal ettiği bugündelerde, muayyen birkaç yayın organında bir süredir Şirketimiz aleyhine girişilen yıkıcı hümümlar şiddetini artırmış ve asla herhangi bir "mutlu azılılığı" değil, fakat doğrudan doğruya Devletimizin ve Milletimizin öz malı, millî bir müessesese vasfini haiz bulunan Şirketimizin millî ve milletlerarası malı, ticari ve sınai itibarının tahribine yöneltmiştir.

Bu cümleden olarak, son günlerde, Şirketimizde 450 milyonluk bir suistimalın vuku bulduğu, bazı mütaahhitlerin Şirket aleyhine himaye gördükleri, mamûl satışı için bâyilik teşkilâtı kurulup iki başbâyilikten birinin İdare Meclisi Başkanı Dâniş Koper'in ortak olduğu bir şirkete, diğerinin de Başkan Vekili Vehbi Koç'a verildiği, Şirketimizin tamamen kontrolsuz olup millet parasını israf eylediği şâyiaları ortağa atılmıştır.

Şimdiye kadar vuku bulan, fakat bu sayıiantaların yanında nisbeten hafif kalan, teknik ve malî bilgilerden tamamen nasipsiz, gerçeklerle ilgisi olmayan bazı hûcum ve taarruzların cevaplandırılmasının, anlaşılığına göre bazı kimselelere, gittikçe artan bir cû'et vermektedir.

Bu durum karşısında, aşağıdaki hususların vatandaşlarımıza ve ortaklarımıza alenen bildirilmesi mecburiyetinde kalınmıştır:

1 — 450,000,000. — TL., 1958'deki ilk ve iptidai keşif tahminlerine nazaran, tesis devresinde ödenen borç taksitleri ve işletme sermayesi ihtiyaçları da dahil olmak üzere finansman planındaki artışı göstermektedir. Şirketimiz, değil suiistimaller, israfın dahi vukuunu önleyecek her türlü idarî tedbiri almış ve bunları titizlikle takip edegelmiştir. 450 milyonluk suistimal iddiası mesnetsiz bir iftiradan ibarettir.

2 — Mamûl satışı için bâyilik teşkilâtı ihdas edilmemisti; mamüllerimizi herkes alabilir, ticaretinde veya imalâtında kullanabilir. Bu husus çok evvel ilân suretiyle umumî effâra duyurulmuştur. Binnetice iki başbâyiliğin İdare Meclisi Başkanı ve Başkan Vekili arasında paylaşıldığı serapa yalandır.

3 — Şirketimizin, adedi yüzleri geçen ihaleleri, daima rekabet tesisi suretiyle ve aldığı işi zamanında ve gereği gibi yerine getirebilecek malî ve teknik kudrete sahip eşas ve müesseselere yapılmış, tesislerimizin emniyeti ve en elverişli fiyat unsuru aynı önemle göz önünde tutulmuştur.

4 — Mütaahhit Süleyman Demirel, hûsusî bir himaye görmemiş, ihalelerde en düşük fiyatı vermek suretiyle yapmış olduğu işleri almıştır.

5 — Temel inşaatını yapan bir Amerikan şirketi, işin sonunda zarar ettiği iddiasiyle Şirketimiz aleyhine 81 Milyon lirâhk bir dava açmış, davasının 71 Milyonunu kaybetmiş, bölece aldığı ilâve para kendisine Hakem Heyeti karariyle ve hükmen verilmiştir. Hakemlere ödenen ücret ise, davanın çapına nisbetle, işin bidayetinde Yargıtay içtihatlarına uygun olarak ve asgarî had içinde mutabık kalınan bir miktar olup mukavele hükümlerine göre taraflarca yarı yarıya verilmiştir.

6 — Tesislerimizin tîc ana ham maddesinden birini teşkil eden kireçtaşı, günü gelince bunu, kendi empoze edeceği bir fiafla Şirketimize satmak için daha 1961 yılından itibaren tesislerimizin civarındaki taş ocaklarını peyderpey kapatmağa başlayan ve ihaleye giren, kurmağa çalıştığı bu inhisara güvenip yüksek fiyat veren firmaya değil, bundan çok düşük fiyat veren ve malî ve teknik bakımından işi ba-

K ANONİM ŞİRKETİNDEN:

İ Efkâra ve Hisseedarlarımıza

şarmağa muktedir olduğu görülen diğer bir fir-maya ihale edilmiş, fakat ihaleyi kaybeden, her yola başvurarak engeller çıkarmış ve sonunda ise Şirketimiz aleyhinde beyanlara, neşriyat ve mesnetsiz iddialara başvurmuştur.

Bu konuda, yolsuzluk iddiaları üzerine, Şirketimizin, kurucu ortaklardan Sümerbank ve Karabük'e mensup değişik murakıplar tarafından iki defa uzun ve esaslı tahlükat yapılmış ve ihalede yolsuzluk ve hususî himaye bulunmamıştır. Murakıpların ikinci tahlükat raporu, Aralık ayı ortasında ilgili mercilere tevdi edilmiştir.

7 — Şirketimiz, kanun ve milletlerarası anlaşmalarla tesbit edilen hukuki statüsü itibarıyle, özel sektöré dahil bir müessesesidir. İşletme sermayesiyle beraber iki buçuk milyara varan bu tesis Devletimizin iştiraki olmadan yapılamayacağı içindir ki, 600 milyonluk sermayemizin 306 milyonu birer Devlet müessesesi olan Sümerbank ve Karabük'e tahsis edilmiştir. 9 kişilik İdare Meclisimizde bu iki kurucu ortamız 4 âza ile temsil edilmekte olup, bunların iştirak etmeyecekleri bir kararın alınmasına Esas Mukavelename müsait değildir. Ayrıca, iki murakiptan birisi Sümerbank'a, diğeri Karabük'e mensuptur. Hisseedarlar Umumi Heyetinde de Karabük ve Sümerbank, bugünkü günde rey hâkimiyetine sahiptir.

O halde, bazlarının iddiası gibi Şirketimiz, Devletin kontrolünden âzâde, "millet parasını israf eden" bir müessesese değildir.

8 — Anlaşmalara göre, kuruluştan itibaren yedi yıl içinde, Karabük ve Sümerbank ellerindeki hisse senetlerini vatandaşlara intikal etti-receklereidir. Şimdiye kadar Türk hususî sektörüne de 80 milyon liraya yakın hisse satılmıştır. Müessesemizin kuruluşuna hâkim olan ana fikir,

hisse senetlerimizin hiçbir elde toplanmavarak beşer onar, vatandaşlarımız arasında dağılması ve Ereğli Demir-Çelik tesislerine memur, işçi, çiftçi, evkadını, serbest meslek erbâbı, esnaf vs... mümkün mertebe geniş bir vatandaş kitle-sinin 1,200,000 adet hisse senedini aralarında paylaşmak suretiyle sahip olmalarıdır.

9 — Hisse karşılığı olarak ödenmiş bulunan 306 milyon liradan başka, Hükümetimizin Şirketimize açtığı kredilerin nepsî, belirli vadelerde ödenecek borçlardan ibaret olup, ba-
ğış mevzuubahis değildir. Bu kredilerin yekûnu 450 Milyon lira raddesinde olup, bunun 8 Mil-yon liralık kısmı müstesna, bakiyesi % 5.75 faize tabidir.

10 — Ereğli Demir-Çelik projesi, 6 se-nedir gelen hükümetlerce ayrı ayrı incelenmiş, tasvip ve muzaharet görmüştür. Anlaşma 1961 senesi başında imzalanmıştır. O tarihten bu ya-na Hükümetlerimiz, Ereğli Demir-Çelik projesini millet ve memleketimizin en mühim ve faydalı teşebbüslerinden biri olarak kabul etmiş, desteklemiş, bugünkü % 98 ikmal raddesine getirmege muvaffak olmuşlardır.

Milletimize ait bu büyük millî mües-seseyi ve onun temsil ve ifade eylediği büyük kalkınma hamlesini yersiz ve mesnetsiz iddia ve şayialarla tahrible girişenler Adliyeye verilecek, iddialarını isbat ve isbat edemezlerse ika eyle-dikleri maddî ve manevî zararları tazmine davet olunacaklardır.

Derin Saygılarımiza

EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI
TÜRK ANONİM ŞİRKETİ

SOSYOLOG GÖZÜ İLE TÜRK TOPLUMUN YAPISI

Ağır sanayiden önce bir sahil kasabası: EREĞLİ

Doç. Dr. Mübeccel Belik Kıray

**Ereğli'de
Sosyo-Ekonominik
Hayat**

Ereğli'de insanların hayatlarını kazanma yolları çok çeşitli değildir. En başta kasabanın «sebebi vücutu» tüccarlık ve esnaflık gelir. İkinci yol, Ereğli Kömür İşletmesinin ve onuna ilgili liman ve demir yolu gibi tesislerin sağladığı çeşitli memurluk ve işçiliklerdir. Bunu askerlik, devlet memuriyetleri ve serbest meslekler takip eder. Denizcilik ve baltıkçılık, bu işte ilgililerin az olduğu halde çok fazla göze carpar. Çiftçilik ile hayat kazanmak en arkadaş gelir.

MESLEKLER:

Ereğli'de meslek dağılımlarını gösteren TABLO: 44 de çiftçiler, bu büyülüklerde bir kasabada beklenmeyecek kadar azdır, (% 0.8). Bu, işçiyi ya da esnaf olan bir kimsenin hiç zirafları olmadığı anlamına gelmez. Bu bölgede köyler bile yalnız ziraatla geçinemeyecek, kasabaların arazisi ancak kendi tüketimine yetmeyecektir. Tabloda görülen oran, geçiminin temel ziraat olanağına aittir. Bu nisbetin küçüklüğü Ereğlinin göründüğünden daha çok şehirleşmiş olduğunu gösterir. Bilişinde gibi şehir, sahillerinin coğunuñ temel ekonomik faaliyetinin ziraflı olmadığı toplumudur.

Baltıkçılardan sayıya ve orani çok yüksek olmamakla beraber, Zonguldak bahk ürfesinin yarısı Ereğli'den çıktıığı için (1) baltıkçılardır, motorları, gerginleri, özel kabulciler ile hareketli bir grup halinde görülebilir. Baltıkçılık yapılanların çoğu Doğu Karadenizlidir. Baltık akımı mevsiminde İstanbuldan da baltıkçı tekneleri gelir. Ereğli limanına bağlı 6 baltıkçı motoru vardır. Kasabada baltıkçılık altı reisin kontrolü altındadır. Bunlardan ikisi dörder ortaklı halinde çalıştır. Baltıkçı teknelerinde en az 18 ve en çok 34 tayfa çağışır. Tekne ve ağı sahiplerinin yılda 50.000 - 100.000 lira kazandıkları söylemektedir. TABLO: 45 de baltıkçılardır için en yüksek gelir 750 TL olarak belirlenmiştir. Bu miktar onların ev masrafları için ayırdıkları paradir. Ağlar ve tekneler 150.000 lira civarında bir yatırımı icap ettirir. Her balıkçı çıkışta bu yatırımı tehlkiye girdiği için bütün patron baltıkçılardır bankada yedek bir nakit bulundurmayı ihmali etmezler. Hayatlarının ve işlerinin başka bir garantisini yoktur. Bu sebepten patron baltıkçılardan hayatları Ereğli içinde orta tabaka seviyesindedir. Tayfaların geliri, balıkçı her dönlümde belirli bir pay sistemi üzerinden denilen miktaradır. Bütün masraflar çıktıktan sonra o seferin sağlığından önce iki eşit kısma bölündür. Bunlardan biri ağların payıdır. Diğer yarısından reis iki, motor, serdüm, kancabasın, kış reisi bir buçuk pay alır. Tayfaların payları bir ile dörtte üç arasında değişir. Baltıkçı tayfaları böylece çok daha az bir gelire razi olurlar.

Genel olarak subaylar, devlet memurları ve doktor, avukat, öğretmen, v.b. gibi serbest meslek sahipleri başka bir grup teşkil eder. Orneklerimizde serbest meslek oranı % 7.4 ve subay, memur oranı % 19.8 dir. Serbest meslek ve memurların yarısına yakın bir oranı (% 47.2 ve %43.7) Ereğli'dir (TABLO: 46). Bu grubun geliri en düşük seviyeden en yüksek seviyeye kadar yayılır. Dolayısıyla memurlar ve serbest meslek sahipleri întihazlı ve super empoze bir grup intibâr bırakmamaktadır.

Kalifiye olan, olmamış işçilerin çoğu, memurların büyük bir kısmı Ereğli Kömür İşletmesinde ve ona hizmet eden demir-yolu, liman tesislerinde çalışmaktadır. Dört nesilden beri kömür ocaklarında ve işletmenin çeşitli bölgelerinde çalışmış olanlar, Ereğli'de bu müessesesi ile ilgili büyük bir grubun yerleşmesine sebep olmuştur. Maamafî Ereğli'de bizzat kuvuda çalışan işçi pek yoktur. Maden ocaklarının işçileri belirli köylerden toplanırlar, bir ay madende çalışır ve bir ay kö-

Türkiyenin sosyal yapısını tanıma çabalarımıza, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Öğretim üyelerinden, Doç. Dr. Mübeccel Belik Kırayı'ın Ereğli araştırmasından, yazarın müsaadesiyle aldığımız bir pasajı yayımlamakla devam ediyoruz. 90. sayımızda Doğu araştırmasında, bu bölgede ağa ve şeyh egemenliğine dayanan topraka bağlı ortacağ düzeni, bütünü ilintileriyle ortaya çıkmıştır. Sosyal değişim içindeki Türk kasaba ve şehrinde ise, ekonomik ve politik güç, genellikle topraktan koomus, fakat feodal ilişkilerden henüz tamamen kurtulamamış tüccarın elindedir. Köylülerin hâlâ ağa dedikleri serveti topraka dayanmamış bu tüccârları, burjuva saymak gereklidir. Köylü bütünü ihtiyacını belirli bir tüccârdan borçlanarak sağlar. Bazan bütün köy bir tüccâra gider. Köylü malını bu tüccâra götürür. Basi sıkışınca tüccârdan borç alır. Mahkeme, doktor, avukat için tüccâra başvurur. Tüccârların bir kısmı, Ereğli dışına taşıp elde ettileri servetle birlikte İstanbul'a göç ederler. Kırayı'ın Ereğli araştırması, Türkmenin genellikle içinde bulunduğu değişimlerin kasabayı nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır.

yünde dinlenir. Madende çalıştığı devrede oradaki tesislerde yatar. Kömürde çalışmamakları devrede ise sorulursa köylü ödüklarını söyleller.

Bir kısmı eski E. K. I. memurları da emekli olduktan sonra Ereğli'de kalmışlardır. Kömürün kâtrularla sahile indirildiği, kâtrelerle maynalar ve oradan getimlere yüklenindiğinde devrede Ereğli'de, civar köylerden gelen «tahmilâtcı» işçiler yüzünden kömürle ilgili daha büyük bir grubun vasadığı muhakkaktır 1925 - 1940 yılları arasında Ereğli'de nek çok insan «tahmilâtcı» ile «çocinmistir». O devrede, kavik sahibi olmak bunları kömür yükleme içinde çalışırmak şehirdeki en verimli iş haline gelmiştir. Bugün öğretmenler ve memurlar arasında öğrenci olukları yillarda «tahmilâtcı» ta çalışarak harchık kazanınca ve da vettâlik ihtiyarlar arasında kayıtlı, kâfeci hikâyeleri anlatanlara sık sık rastlanır. İşletmenin Ereğli'de kömür nakliye yüklemeye işçi bürosu, Sağlık Servisi gibi sekonder bâzaları vardır. Bugün Kandilli'de vani kömür ocaklarının ve işletmenin olduğu verde çalışıp kasabada oturan azdır. Kandilli bütün ihtiyaçını Zonguldak ve İstanbul'dan sağlar. Ereğli'de işletmeınınenda ve malzeme taahhüdüne girecek tüccar yoktur. Dînenmek için ise Zonguldak da ha müsaitdir. Demir - Çelik fabrikası inşaatı haslavacaya kadar Ereğli'de en iyi iş Kömür İşletmesi memurvet adıotturmakta. Küçük esnaf ve memurlar oğullarının orta okulu bitirdikten sonra Kömür İşletmesinde bir «memurvet» edinmesini arzu ederler. Böyle bir memurvet Ereğli capitâne istikbalî parlak emin ve yüksek bir gelir sağlayarak bir fîstî. Şimdi bliitîn gözler Demir - Çelik fabrikasına çevrilmiştir. Bugün bu müessesede verilen görevler Kömür İşletmesinde benzer işler için serilenden en az iki defa daha fazladır.

Kasabanın işleri: Tüccar

Kasabada sayı bakımından en kalabalık, rol ve fonksiyon bakımından en önemli grup tüccar - esnaf grubudur. Orneklerimiz % 30.6 si bu grubu dâhildir. Gene bu grub, en düşük gelir seviyesinden en yüksek gelir seviyesine kadar yükselmistir. Kasabannın, hâlâ kazanın günden geceye hayatlarında en önemli grup esnaf ve tüccarlar, özellikle bunların zengin ve nüfuzu olanlardır. Kasabada ve kasabaya bağlı köylerde gelir ve hayatı etkileri çok büyüktür. Sayiları mahdut olan bu kimselere kasabâclar tüccar köylüler ağa, daha doğrusu «ağam» derler. Bunların dükkanları hiç ihtisaslaşmamıştır. Bir köylüye doğumundan ölümüne kadar ne kâzımsa bu mağazalarında mevcuttur. Kumaşın yanında tuz, gazın yanında naçılı ve onun yanında yağı bulunab-

tılığı devre dışında paraya ihtiyacı çoktur. Buñu en kolay tüccârdan temin etmektedir. Gerekli parayı gerektirdiği anda hic bir formaliteye ihtiyacı göstermeden tüccarı verir. Dahâ sonra çok yüksek faiz ödese, bütün geleceğini onun elinde teslim etse de o anda ihtiyaci olan parayı hemen temin etmesini köylü için hayatı önemî vârdır. Köylüler pek bankaya gitmek istemezler. Onların tabâbir ile banka «gemisi yüzene yardım» ederler, «yalpalayan» değil. Bunun dışında tüccar, köylüsine, kasabâdaki başka mülâssâlere işi düşüğü zaman yol gösterir ve akıl verir. Mahkeme işlerine bakar, avukat bulur. Hastalandığı zaman hangi doktora gitceği söyler, ilaçlarını alır. V. b. Çok kere de bu işler için gerekli masrafları görür ve bunları da borç hanesine kaydeder. Kız, oğul evlenmelerinde, ölümlerde, nizaya düşmiş köylülerini ulaşımakta fonksiyon görürler. Bu çok yardımlar bazan çok ileriye gider. Orneğin, tüccârlardan biri, çocugu kemik veremine tutulmuş bir köylüden o an hic bir sey istemeden, çocugu önce Ereğli'de, sonra da İstanbulda Balta Limanı Kemik Veremi Hastanesinde tedavi etirmiştir. Bu davranışla yalnız çocugun ve babasının değil, bütün köyün minnetini kazanmıştır.

Dikkat edilirse, bu İlâtiler modern sivil bir düzenin tamamıyla mercantil ve anonim İlâtilerinden farklı bir münasebet şeklidir. Her seyden önce tüccar ve köylü yüz yüze sahî temas halindedir. Sonra, topluma sosyal sigorta ve sosyal dayanışma fonksiyonlarını, ahabaphik ve sahî temas seviyesinde üzerine almıştır. Bu fonksiyonlar feodal devrenin toprak ağalarına has fonksiyonlardır. Buna rağmen bu davranışlar, tüccâri, feodal bir düzenin parçası haline getirmez. Ereğli tüccârlarının zihniyeti, düşünüş tarzi, sahîyet iticiliği herhangi bir büyük sehir tüccârından farklı değildir. İş hayatından her zaman daha fazla kâr etmeye ve işlerini geliştirmeyi düşünürler. Müsteriler ile ya da köylülerle temaslarında onde gelen endise de budur. Sosyal yardımın vazifeleri olduğu hakkında bir kanıları, inançları yoktur. Bahsi geçen yardımları da, yüz yüze insan münasebetlerini sürdürmeleri de, bunda işler için fayda gördüklerinden yaptıklarını açıkça kabul ederler. Bu özellikler, tüccârların, yardım fonksiyonlarını, yeni bir düzenin adamı olarak ifa ettilerini gösterir. Dikkat çekici bir husus da, ilerde görüleceğii gibi, en nüfuzlu tüccârların, ne eskiden, ne de şimdi geniş toprakları olmamasıdır. Servetlerini son 20 - 25 yıl zarfında, memleketin bütünlüğe samîl şartlar içerisinde ticaretle elde etmişlerdir. Ve terimin en modern anlamıyla tüccâr olarak ortaya çıkmışlardır. Bununla beraber bölgedeki köylerin şehirle temasında bir tüccârin işini daha kolay ve verimli gösterebilmesi için tüccârların başka bazı fonksiyonları da yüklenmesi gerektiğiinden bunları da üzerlerine almışlardır.

Bu hal Ereğli'de yeni düzenin, eski feodal düzene uyustuğunu, feodal bünye-

(1) İmar ve İskân Bakanlığı Zonguldak Bölge Planlama Raporlarına bakınız.

(2) En nüfuzlu ve en zengin tüccârlardan birinin mağazası, kasabâna pazar günlerinden birinde, dört kamyonluk malî tâmâni satmayı başarmıştır. Buna rağmen burada son derecede ilkel kayıt ve muhasebe usulleri kullanılmaktadır. Aynı derecede de ilkel bir teşhir ve tânisî seklî vardır. Bu ilkelilikin sebeplerinden biri köylülerin yadrigâmayaça bir atmosferi utabilmek, lüks görürmemektir. Bahis konusu mağazanın sahibi «zengin düşmanlığı»ndan çok çekinmekte id. Yaşaş sekillerin çok farklı olmamasını, özellikle faktirlerin zenginlere hinc beslememesi için istiyor. Mağazanın tam kasaba dükkanı şeklinde tutmak İştemelerinin bir sebebi de bu olabilir.

(3) Keresteciliğin bir kismı Devrek'e kaymamıştır. Dağ köylerinden bir grup, beş yıl evvel, bir kaza hûdudu tâshîhi ile Ereğli'den ayrılmış Devrek'e verilmiştir. Bu köyler keresteciliğin önemli olduğu yerlerdi. Ereğli'de keresteciliğe uğraşanlar ve köylerin alıcı verisi ile ilgilenenler, bu hûdud tâshîhinin istememişerdir. En önemli sebep köylerin, jandarma, mahkeme, v.b. işleri yönünden Devrek'e başlamasının kendilerine gâliclik çıkaracağı fikridir. Mülki hûdudun, Orman İşletmesine doğrudan doğruya tesir ettiğinde herkes mîttefiktir. Hem kaçakçılık, kitâbına rydurma olmadan, işletme olmaz fikridirler, hem de o köylerin sahibi, tüccârlarının kendilerine mahkeme, avukat, v.b. yolu gösterecek kimseler olmasına istemektedirler. Başka bir devimle bu köyler hangi kazaya bağlı ise köylüler alıcı verisi o kazanız tüccâri ile düzlenlerler. Fâlikâka bu köyler Devrek'e bağlandıktan sonra Ereğli'den tamamen kopmuşlardır.

ye has bazı özelliklerin kalıntıları olarak fakat gene de fonksiyonel bir parça halinde yeni düzenlene bütünlüğünü gösterir. Burada belirli bir bünyenin belirli bir cephesi bıbübütn deşşimmiştir. Obür tarafından deşşimyen bir yönde bazı fonksiyonlar açıkta kalmıştır. Yeni bünyenin bu fonksiyonları görecek müesseseleri gelişinceye kadar önce beliren müessesesu bu fonksiyonları üzerine alması ve kendi bünyesine uydurmuştur. Bu şekilde sosyal binyede Tampor bir müessesesu ve fonksiyon belirmiş yeni bir konfigürasyon meydana gelmiş, görevi bir denge sağlanmıştır. Deşşimyen ileri safhasında, toprak ağalarının yukarıda sözü geçen fonksiyonları tüccarların elinden, işi bu olan anonim temeller üzerine kurulmuş belirli organizasyonlara geçecektir.

TARİHSEL PERSPEKTİF:

Ereğlinin bugünkü iş hayatına hâkim olan müesseseler ve insanlar, kasabanın son yüz yıllık gelişmesinin sonucudur. Bir zaman perspektifi içerisinde yerlestirmeden, bu müessesesu ve insanların, niçin ve nasıl şekillendigini anlamak mümkün değildir.

1830 yıllarda, Uzun Mehmed'in kömürü bulduğu sıralarda Ereğli'nin nüfusu ancak iki bin bulan basit bir kasaba olduğunu daha önce söylemiş. O devirde civarın ayansı da burada oturmış. Kasabannı en nüfuzlu ağa ailelerinden biri, aynı zamanda ayancı olan H. I. ler, diğeri de K. M. ler imis. Bu ailelerin köyleri, arazileri, angarya iş gördürme yetkileri ve sonsuz nüfuzları varmış. Hiç şüphesiz ayancık, H. I. lerin nüfuz ve kudretini, diğer ağalarinkine oranla daha da artıran, önemli bir faktörmüş.

Kömür bulan Uzun Mehmet, K. M. lere ait bulunan Kestaneci köyündenmiş. Nasıl bir rekabet konusu olduğu kesin bir şekilde bilinmemiştir, H. I. ler Uzun Mehmed'i İstanbul'da zehirkeyip öldürmüştür (4). Buna rağmen, kömürü ilk düzensiz gretim yılları geçtikten sonra, Ereğli büyümeye devam etti. 1900'ye kadar ise kasabaya ailelerin nüfuzu, en büyük addedilme sebebi, artık, toprak sahibi olmaları, tarım üretiminin kontrol etmeleri değil, fakat, o bölgenin en önemli ürünü olan kömürle geniş ölçüde hâkim olmalarındandır (5).

K. M. kardeşlerden biri kaza idare meclisi ve bir diğer belediye meclisi Üyesi seçilerek aile, 1900'ye kadar Ereğli'nin en nüfuzlu, en sözü geçen ailesi haline gelmiş. Bu devrede, bu ailenin en nüfuzlu ve en büyük addedilme sebebi, artık, toprak sahibi olmaları, tarım üretiminin kontrol etmeleri değil, fakat, o bölgenin en önemli ürünü olan kömürle geniş ölçüde hâkim olmalarındandır (5).

Bu yıllarda H. I. ler, kömürle hâkim olma mücadelede ikinci planda kalmış görünüyorlar. Maamafı gene kömürle ilgili yeni şartları uygun bir iş girişimleri, maden direğinin imal ve ticareti ailenin esas mesguliyeti haline gelmiştir. Yani bu aile de feudal hüviyetini bırakmış, yeni sınıf - şehirli düzene entibah başlamıştır. Bu devrede Ereğli'de ikinci derecede başka aileler de madenciliğe başlamış, oldukça önemli servet ve nüfuz sahibi olmuşlardır. İlgî çekici nokta, bütün bu ikinci derecedeki ailelerin, şehindeki dükkanlarını, köylerdeki arazilerini ve köylerde ilgilerini mümkün mertebe devam ettirmeleridir. Köylünün, ağının ocağında çalıp, aldığı ücreti aynı ağının dükkanından yaptığı veresleye alış verise kapatması olusumu bu devrede başlamıştır. Böylece bu aileler zamanla arazilerini kaybettikleri halde, ticaret yolu ile köyler ve köylülerle temaslarını artırmışlardır. 1870 lerde kömür havzasında tatbik edilen mükelefiyet kanunu, köydeki ocağı ve aynı zamanda tüccar olası bu aileler arasındaki münasebeti teşvik etmiştir.

Bu durum, 1923 te Cumhuriyetin ilanından kadar devam etmiştir. Cumhuriyetin ilanını müteakip gelen devrede K. M. lerin bütün ocaklarına ve kasaba içindeki bütün emlakine, birikmiş vergi borçlarını karşılamak üzere el konmuştur. Bu sırada ailenin en müessis ferdi H. P. ölmüş ve ailenin kalan fertleri de İstanbul'a göç müşter ve böylece K. M. ler kelimenin tam mânâsıyla Ereğli'ye olmaktadır çıkmışlardır.

H. I. ler Cumhuriyetin ilanından sonra da maden direğinin işlerine devam etmişlerdir. Kasabada mülkleri, otel, kahve v. b. gibi daha çok gelir getiren müesseseler haline gelmiş, fakat toprakları kaybolmuştur. Bu arada, ailenin bir kolu Zonguldak'a göçmüştür ve bir zaman sonra da siyasete atılmıştır. Bugün ailenin en önemli üyelerinden biri Zonguldak milletvekilidir. Kisacısı Ereğli'nin bu en eski ikinci ailesinin de feudal ilintileri silinmiş, alle Ereğli'den kopmuş, Zonguldak ve Türkiye çerçevesi içerisinde bir statü edinmiştir. Bunların bugün kasabada doğrudan doğruya nüfuzlu olmaktan ziye-

de prestiji olduğu söyleyebilir.

1925 ten sonra yabancı kömür şirketlerinin havzaya ilice yerleşmeleri, istihsalın artması, kömürün dış memleketlere sevk edilmesi ile Ereğli, yeni ve hareketli bir devreye girer. Bu devrede kasabada en önemli iş, kayık ve mavnalara sahip olmak, Çamlı, Kireçlik gibi bölgelerde kıylara indirilmiş kömürü yükleyip, Ereğli limanını dolduran, yerli ve yabancı bandırıcı gemileri taşımak oluyor. Kayıklık ve mavnacılık böylece yeni bir anlam ve önem kazanıyor. Bu devrede Ereğli'de ve Ereğli civarında herkes «tahmilat» diye anılan bu kömür yüklemeye ve boşaltma kayıklarında ya kürekçil ya da hamal olarak çalışır. Böylece, kayığı ve mavnas olan kimse, geniş bir kitlenin kazancını ve hayatını kontrol ederek önem kazanıyorlar. Bu yeni durum on kadar alleyi on plâna getiriyor. Bunkardan dört tanesi en önemliler olarak belirliyor (6).

Bu ailelerin nüfuzları da, yükleme boşaltma işlerinin mekanik hale getirildiği, liman inşaatının bitimine ve kalan «tahmilat» işinin de kömür ile beraber devletleştirilmesine kadar sürdürmüştür. Bundan sonra bu ailelerin hepsi işlerini ve servetlerini ticaretle gevirmişlerdir.

1940 dan sonra hem Ereğli, hem de Türkiye yeni bir devreye girmiştir. İkinci Dünya Harbi yeni buharlar, fakat, aynı zamanda yeni imkânlar getirmiştir. Ayrica bölgeye «çileklik» başlamıştır. Bugün Ereğli'de adı en çok geçen, en zengin ve en nüfuzlu kimse, harp devresinde ticaretlerini geliştirmiştir, esnafından tüccarlığa yükselen kimsemdir. Onun için mesele, C. ler, O. lar gibi aileler tüccar olarak yerimkânları bunların işlerini kolaylaştır-

Ereğli'de sanayileşme!

mış ve sağlamlaşmıştır.

Bu çeşitli devrelerde beliren çok sıvı uçlara, sahneye giren önemli ailelerin sağlamlığı, bugün kasabada nüfuzlu ve zengin ailelerin feodal devre ve feodal düzene ile hiç bir ilişkileri olmadığını açıkça gösterir. Bugünkü düzene ile, tam mânâsıyla feodal olan 1830 ların arasında Ereğli'nin birbirinden çok farklı üç sınıfından geçtiği açıkça görülür. Bunkardan birincisi 1850 den 1890 lara kadar olan kömürün bulunup organize bir şekilde işletilmesine başlandığı geçiş (transition) devresidir. İkincisi 1890 dan 1924 e kadar devam eden, K. M. lerin kömürle ve Ereğli'ye hâkim oldukları devre, üçüncü 1925 den 1940 a kadar süren «tahmilatçı» devresidir. Son devre, 1940 dan sonra, kömür ve nakliyatın devletleştirilmesinden, liman ve demiryolunun işletmeye açılması içine alan ikinci dünya harbi ve sonrası yeni ticaret fırsatlarının açıldığı devredir.

Ereğli'nin bugünkü görünüşü, bu son devre şartlarının çizdiği, tayin ettiği bir manzaradır. Ereğli - köyler bütünlüğünde tamamıyla mercantil özelikler taşıyan bugünkü tüccarların bazı feodal devrelerde hâs fonksiyonları yüklenmesi ve yüz yüze sahî temas gibi feodal düzene hâs özelliklerini de bulunması, yalnız Ereğli'nin değil bütün Türkiye'nin köylerinin, kasaba veşehirlerle temel iliintisini, köyler bakımından, fonksiyonların farklılaşması, rasyonel, anonim insan ilişkisabetlerini kapsayan müesseselerin ortaya çıkmasının sonrasında aramak gerekişti kanun dayaz. Bu bakımından bugünkü köylerin «sağ» dediği tüccarları sosyo - ekonomik iliintiler bakımından bir terim ile ayırt etmek gereklidir. Ereğli bölgesinde söz konusu süre içerisinde yalnız Ereğli'de değil İstanbul'a göçen ailelerle, Türkiye'de burjuazinin doğup gelişmesine kendi çapında iştirak etmiş ve bu grupun bellili öneklärini vermiştir.

(4) Ereğli'nin Kestaneci Köyünden Uzun Mehmet adında biri, bahriye eri olarak askerliğini yaparken kömürü tamam ve Bahriye Nezareti'nin bunun memlekette araştırılmıştı. Terhislinden sonra un öğütmeğe gittiği Köseağzı Değirmenin yakınında bulduğu sıyah taşları değirmenin ocağına atıbor ve yandırıyor. Rivayete göre, orada bulduğu kömürü çuvallara doldurup köyüne getiriyor. Sonra da bunları İstanbul'a götürüp Padişahın İhsan ve maas alıyor. H. I. nin o zaman her yerde aranan kömürü ilk olarak kendisi bulup, ikinci Mahmud'u Ereğli'ye davet ederek ona takdim etmedi, rütbə ve lisanlara nail olamadığı için, Uzun Mehmed'i İstanbul'da Leblebolî Hândında zehirlettigi söylenmektedir.

(5) K. M. lerden kömür işleten ve alleyi etrafına toplayan H. P. kızlarından birisi Abdülhamid'in seccadebaşı ile evlendi. O sırada Ereğli'de Yahudi Caddesinde İsa ettiliği konagi (şimdi ortaokuludur) temel kazılarında bulunan birçok kıymetli Bizans devri sütun, sütun başlığı ve heykel gibi kalıntıları ikinci Abdülhamid'e takdim etmiştir. Abdülhamid, bu bunları Rus Çarına hediye etmiş ve H. P. ye sivilere tevcih edilen fahri mir-i miran rütbesi ve pasaklı unvanını vermiştir. Bu tafsili Ereğli'nin ve insanların yetmiş kilsur yıldan beri İstanbul ile yakın temaslarını ve nüfuzlu ailelerin nüfuz çevrelerinin genişliğini gösterme bakımından ilgi çekicidir.

(6) Ayni devrede Ereğli'de Van Der Zee gibi, Kazis gibi seyahat ve nakliyat şirketlerinin de bir acentası varmış. Acentanın Müdürü S. Bey İstanbullu ve müteşebbis bir kimse imis. Bir Alman kadınla evlilikmiş. Bugünkü Ereğli'ller için, Ereğli'nin içinde oturan, kendi hayat tarzlarından çok farklı bir hayat yaşayan ilk alle, S. Bey allezi bugünkü Demir - Çelik Fabrikası mensup Amerikalı ailelerle mukayese edilmektedir.

TABLO: 44 — BUGUNKU AILE RE ISLERİ VE ONLARIN BABALARININ MESLEKLERİ

Meslek Grupları	Baba Meslekleri		Kendi Meslekleri	
	Sayı	%	Sayı	%
Tüccar ve esnaf	175	36.2	148	30.6
Serbest meslek	17	3.5	36	7.4
Memur ve subay	66	13.6	96	19.8
Kalifiye İşçi	21	4.3	72	14.9
Çiftçi	103	21.3	4	0.8
Balıkçı	18	3.7	14	2.9
İşçi	46	9.5	37	7.6
Diger meslekler	13	2.7	35	7.2
İssizler	15	3.1	42	8.7
Belirsiz cevaplar	10	2.1	—	—
TOPLAM	484	100.0	484	99.9

TABLO: 45 — MESLEKLER VE GELIRLER

Tüccar	Sayı	Aylık geliri					Hic	Beli-	Toplam
		TL dan az	250	250-499	500-749	1000			
İşçi	9	27	—	—	—	—	1	11	148
Çiftçi	3	—	1	—	—	—	—	—	4
Balıkçı	5	6	3	—	—	—	—	—	14
İşçi	9	27	—	—	—	—	—	1	37
Diğer	16	7	4	—	1	1	3	3	35
Meslekler	45.7	20.0	11.3	—	2.9	2.9	8.6	8.6	100.0
İssiz	14	11	1	1	—	—	13	2	42
Toplam	76	187	109	25	31	19	17	20	484
%	15.7	38.6	22.5	5.1	6.4	3.9	3.5	4.1	99.8

TABLO: 46 — MESLEKLER VE GOÇ

Tüccar	Sayı	Ereğliye köyden gelenler		Kasabalardan gelenler		Şehirlerden gelenler		Cevapsız		Toplam
		Ereğli'de doğanlar	Ereğli'de doğanlar	Ereğli'de doğanlar	Ereğli'de doğanlar	Ereğli'de doğanlar	Ereğli'de doğanlar	Ereğli'de doğanlar	Ereğli'de doğanlar	
İşçi	17	27.7	7.4	6.1	—	—	—	—	—	100.0
Çiftçi	1	3	—	—	—	—	—	—	—	36
Memur	42	27	9	17	1	—	—	—	—	96
Subay	43.7	28.1	9.4	17.7	1.0	—	—	—	—	99.9
Kalifiye İşçi	30	26	8	8	—	—	—	—	—	72
İşçi	41.6	36.1	11.1	11.1	—	—	—	—	—	99.9
Çiftçi	1	3								

Saygon'da bir sokak nümayisine katılan genç Vietnamlılar
İpler Taylor'un einden kaçıyor

PAKISTAN

*Askerlere karşı
politikacılar koalisyonu
ve Sam Ameç!*

Pakistan'da Eyüp Han, 80 bin ikinci segmenin oylarının büyük çoğunluğuyla başkan seçildi. Pakistan'ın kurucusu Muhammed Ali'nin 71 yaşındaki kız kardeşi Fatma Cinnah'tın liderliğinde toplanan politikacı koalisyonu gürültülü bir seçim kampanyasına rağmen bir güdümlü seçimde beklendiği basarıyı saflayamadı.

Aşırı sağcılardan sosyalizan par-
tisine kadar uzanan muhalefet
kokteylli, sadece Eyüp Han'ın devir-
virmek fikri etrafında toplamış-
tı. Eyüp Han'ı devirme fikri bir
kadının Cumhurbaşkanı seçilmesi
ni İslamiyete aykırı bulmasına
rağmen aşırı sağcı Cemaati İslami
Partisini dahi, «Maderî Millet-
ve «Jeanne d'Arc» denilen Fatma
Cinnah'ın liderliğinde toplanmaya
ittî. Bu parti «olağanüstü şart-
larda bir kadın da başkan olabili-
lira» diyordu. Olağanüstü şartlar,
Eyüp Hanın modernist eğilimle-
riydi. Mareşal, çok kadın almayı
zorlaştıracı tedbirler almıştı. 16
yaşından ufak kızların evlenme-
sini yasaklamıştı. Aşırı sağcılar
bunu «Batılıtlara teslim olma»
sa-
yıyorlar ve «Bir sürü metres bes-
leyen Batılılar, bir çok kadına sa-
hip olan Peygamber ve Halifeler-
den daha mı ahlaklı sayılıacaklar»
diyorlardı. Ulemanın yayınladığı
bir bildiri, Birleşmiş Milletler İ-
statistiklerine göre, Batı ülkelerin-
de doğan çocukların yüzde 60'ının
gayırlı meşru olduğunu belirterek,
çok kadın alma görüşünün isabe-
tinin savunuyordu. 16 yaşından öncे
kızların evlenmesini yasaklamak
ise onları gizli münasebetlere
sevk etmek demekti. Bununla
beraber, ulemanın temel itirazı,
Allahum ve Peygamberin kanun-
larını bir ferd ve halk değiştire-
meye sevk ederdi.

Cinnah, asırı sağın yanısına, «İşadamı» ve «fırsatçıh» suçlamalarıyla 1958'de iktidardan koymuş politikacıları sınıfında topluyordu. 71 yaşındaki «milletin anası», bu politikacıları «Herkes hata yaparsa diley savunuyordu». Pakistan milyonerleri de kalben İş adamı politikacıları tercih etmekle beraber, Eyyüp Hanının gağabına uğrumaktan çekindikleri için, Cinnah koalisyonunu aratıkta destekliyemiyor, ancak elinde tutunduğunda, edebilirlerdi.

«Hürriyet Eksresi» adlı
gençlere kampanya yapan «Milletin
Anası» bu yüzden is adamlarına
biraz kırındı. Pakistan ekonomisini
ellerinde tutan «200 alle» den
iskeleye söz ediyordu: «Bunlara
övür ve lisansı hükümet verir.
Bu sadece ithal ettikleri mallara
yüksek fiyat koyarak halkı
soyalar». Paket muhalefet. 200
alleye karşılık en ufak tedbir düşün

Görelilikle göre, Amerikalılar da Eyyüp Han'dan memnun değildi. Periode kapitalizmi geliştirme politikası giden Eyyüp Han, dış politikada Amerikan'dan oldukça ba-

VIETNAM

Halk düşmanları birbirine düştü

Halka karşı harp, yerli uşaklar
atın alarak yapılır. Ama satılık
uşaklarla, halk karşı harp kaza-
lamaz. Kazanılamayacağı, kafala-
ra dank edince, bir curcunadır
başlar. Herkes birbirini suçlama-
ra koyulur. Dünün satılıkları, e-
wendilerinden öğrendikleri şataj
metodlarıyla onlara kafa tutmaya
alkışır. «Şarkın Parisi» denilen
saygonda durum bugün budur.
Saygona taşlı sehidir. Gece ku-
şiplerinde Amerikalı askerler sa-

ÜÇÜNCÜ
DÜNYA
KONUŞUYOR

SENAGAL BURJUVAZİSİ

Will Mac Lorin

Senegal burjuvazisinin başlangıcı, her burjuvazinin gibi, feudalitenin dağılıp çözülme süresinde ortaya çıkar; feudaliteye başlangıç bakımından olduğu kadar politik bakımından da bağlıdır. Başlangıç bakımından olan bağlılık, günümüzde, burjuvazı ile en gerici, en ulusluğa aykırı (antinational) dini mezhepler arasındaki karşılıklı destekler şeklinde gözükür. Burjuvazi, aynı zamanda, sömürge sisteminin kimi vakıt doğrudan, kimi vakıt dayalı desteğiyle de meydana gelmiştir ve bu sistemin her zaman suç ortağı olmuştur. Bu iki çizgi, bir yandan feudal başlangıç, öbür yandan sömürgeci ilişkiler, Senegal burjuvazisinin bellibaslı niteliklerini belirler. Feodal başlangıç yüzünden memleketin en gerici bölümüne bağlıdır, sömürgeleştirme aşısı olmak niteliğinde de yenil sömürgecilige bağlanır. Bugünkü Senegal burjuvazisi, bürokratik ve emperyalizm taraftarıdır. Bir devrimi, burjuva demokratik devrimi de olsa, sonza kadar götürecek güçte değildir. Senegal toplumunun gelişmesini kötürdümüşen feudal boyunduruğu yıkacak durumunda olmadığını göstermiştir. Bu son yıllarda, sömürgecilik sisteminin yeni sömürgecilik sahafında, Devlet geleni emperyalist taraftarı Senegal burjuvazisi tarafından kullanılması, belli bir ölçüde, bizzat burjuvazının meydanına gelmesini hızlandıran bir etken teşkil eder. Senegal'de kelleminin gerçek anlamında, milli burjuvazı yanı yanbancı emperyalist tekellere karşı direnen burjuvazı yoktur. Böyle bir burjuvazının ancak ilkel unsurları vardır, o da potensiyel olarak.

Bir yandan şehir ve köy toprak sahipliği, ulaşım, tıcaret ve mall işler, öbür yandan Devlet gelenek kullanılmıştır, burjuvazinin meydana gelmesinin ve sağlamlaşmasını belli başlı iki etkenin teskil ederler.

gerçekten, Senegal'deki törenlerin sonucu olarak, toprak mülkiyeti bir yüksek toprak burjuvazisinin ortaya çıkmasına yol açmamıştır; aynı şekilde sınıflar arası gelişimlilik de bir sınıflı burjuvazının meydana gelmesine imkân vermemiştir.

Bugün, sınıf olarak Senegal burjuvazisinin çıkarlarıyla yabancı emperyalizmin çıkarları arasında önemli gelişmeler yoktar. Tersine, emperyalizmin faaliyetinin gelişmesi (daha doğrusu, belki emperialist kuvvetlerden her birinin Senegal burjuvazisi arasında ajanları olması ölçüsünde), bugün, elinde tuttuğu Devlet gücünden kullanarak yabancı tekellerin sömürmesini güçlendirerek aracılık eden kazanç sağlar.

Senegal burjuvazisinin en gözde temsilcileri, Devlet adamları, hükümet üyeleri, milletvekilleri, yüksek memurlardır. Sendika yöneticileri, yüz kişi kadar olan bakanlarla milletvekillerinin milli gelirin yüzde birini aldığılarını hesaplamışlardır. Bu adamların aylık adı altında aldığıları, Senegal köylüsünün yıllık gelirinin 60 mislidir. Bunlar, memleket ekonomisinin yüzde 90'ını yahne tekliflerini karşılamışlardır.

İktidardaki burjuvazî Devlet güçleri sayesinde, Fransız ve Batı Pasar'la yaptığı ticari ve ekonomik anlaşmalarla zenginleşmeye ve yenil ve pek azır, gülbaşka malli lütfiyalar tânyarak yabancı tekellerin Senegal halkını sömürmesini kohayıştırmaktadır. Burjuvazinin Senegal'de yaptığı yatırımların gerçekle varlığının aneak bir parçasını teşkil ettiği bugün kabul edilen bir gerçekektir. Öbür kısmı ya yurt dışına kaçırılmıştır, ya da yurt içine bile sokulmamıştır. Böylece, burjuvazinin bazı temsilcileri Fransa'da gayrimenküllere sahip olmuşlar ve sermayelerini Avrupa'ya ve özellikle İsviçre'ye ihraç etmişlerdir. Senegal bankalarına ve memleketlerinin millî ekonomisinin gelişmesine güveneri yoktur.

Senegal burjuvazisinin bu afusuluza aykırı davranışının başhe a sebebi politiktir. Bugünkü saflasındaki emperyalizmin sömürge politikasını dile getiren yeni sömürgeciligin unsurlarından biri bu burjuvazidir. Sosyalizmin bütünsel dünyada gitgide gelişmesi ve emperyalizm üzerinde ağırlığını duyması, şehir ve köy kitlelerinin ilerleyen bir biçimde birlenmeleri, burjuvaziyi geleceğe güvenemeyen hale getiriyor. Gelişmesinin bugünkü saflasında milli bir politika gütsüyor. Tersine, kendisine verilen birkaç ufak kirintı karşılığında, Senegal burjuvazisi Devlet gücünü memleketin zenginliklerini teslim etmek, kaynaklarının yağmasına katılmak, mili gellirin büyük bir kısmının ihracum keşfetmek, kapitalizm ve yeni sömürgecilik hesabına emekçileri aldatmak ve mağlup etmek için kullanıyor. Bu şartlar içinde, yeni sömürgecilik, Senegal burjuvazisinin meydanz gelmesini hızlandırmıştır, onun destekливor ve sağlamlaslıryor.

ize yapılan yardımı artırma müzakereleme son veriyorum" der.
bu sefer çokak nümayisleriyle ikâdardan uzaklaştırılmış Silâhî
Kuvvetler Başkomutanı General

mışlar ve hükümete bir hafta mübaleye vermişlerdir. Talepler ise Amerika aleyhinde nümayişe hazırlanmaktadır.

Washington'un tam desteğine sahip General Taylor ise, öfkeli dir Amerikaya kafa tutma çüretinli gösteren Silahlı Kuvvetler Başko mutanını istifasını istemektedir. Sivil Başbakana «Askerlere en ufak tâzî verirsen, seni destekle mem» ultimatomunu vermiştir. Ufak bir adım daha atılırsa, Saygonda resmen bir «Taylor hikmeti» kurulabilecektir. Çıkma z tamdır. Washington'da tenkitler başlamıştır. Senatör Church, politikayı değiştirmesini ve Güney Doğu Asya'ya temsilcilerini

Bank-İş grevlerinden bir grup
Bütün sendikalar destekliyor

GREVLER

Bir yandan Petrol-İş Sendikasının Berec fabrikasında başlayan grev bütün işçiler için bir dayanışma örneği olarak sürüp giderken diğer yandan Bank-İş'in Osmancık Bankasının Yemekçi Sube içinde başlayan grevi de işverenlerin hedeflendirmesiyle başlamıştır.

Bank-İş Sendikası tarafından girişilen grev üzerine Osmanlı Bankasının İlân Üstüne İlân vermesi ve Bankanın faaliyetine devam ettiğini bildirmesi grevin ne kadar etkili olduğunu daha başlangıçında göstermektedir.

Bank-İş tarafından girişilen bu grev de Berec'e oğlu gibi bütün diğer sendikalar ve Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun desteği kazanmış bulunmaktadır.

Gerçekten bankalarda yapılan grevler endüstri, ulaşım, ticaret gibi diğer ekonomi dallarında girişilen grevlerden çok daha önemlidir. Türkiye ekonomik bakımından gelişmemiş bir memleket olsa da ekonomisi esas bakımından liberal-kapitalist bir sisteme dayanmaktadır. Böyle bir sistem içinde «mall kapital» diğer kapital sekillerine üstün bir duruma sahiptir. Sermayesinin devlet tarafından ödenecek bir «sermaye bankası»ının kurulması ile daha da güçlü bir hale gelecek olan «mall kapital» Türkiye'nin ekonomisinde son söz söyleyen bir kuvvet olacaktır.

Memleketin bütün ekonomisi da hala sadece bankaların yanı «mall kapital» emrindedir. Çünkü bankalar bir yandan geniş endüstriyel tesislerin sahibleri oldukları gibi, sahibi olmadıkları endüstriyel faaliyetleri de finanse eden yanısıra bu faaliyetler için ge-

rekli nakit sermayeyi sağlayan kurumlardır. Bu bakımından kredi müşüklerin ellerinde tutan bankalar memleketin endüstrisini idare etmektedir. Bir bakımından bütün sanayiciler ve ticaret yapanlar mall bakımından bankaların eseridir.

Türkiye gibi geri kalmış bir memleketin sermaye kılığı bulunuğu da gözönüne alınacak olursa, sermayesiz çalışmasının imkânı olmayan kapitalist bir ekonomiin bütün dizginlerinin neden Bankaların ellerinde olduğu açığa ve kolayca alaşılır.

Değil Türkiye gibi geri kalmış bir ülkeye ileri ülkelerde bile, sendikaların devletleştirme savaşına «kedi kurumları»ndan yeni bankalardan baş'amaları sebebiyle değildir. Bankalarda toplanan «mall güç» kapitalist sistemin gelişmesiyle o hale gelmektedir ki, bunlar memleketin yalnız ekonomisine hâkim olmakla kalmanın, memleketin iş ve iş politikası, sanat ve kültürünlü de açık veya kapalı şekilde etkilemek tedipler. Böylece mutlu azınlığın içinde daha da mutlu ve küçük bir azınlık bütün bir memleketin fikir hayatından ekonomik hayatına kadar tek başına söz sahibi olmaktadır.

Bütün bu sebepler yüzünden bankalarda girişilen grev savaşının diğer işçilerine göre ne kadar zor olduğunu anlıyoruz.

Bu zorluk bütün sendikaların Bank-İş grevini desteklemelerinin nedeni olunduğunu da göstermektedir. Sendikaların içinde bulunduğu kötü ekonomik ve sosyal şartlardan kurtarıp daha fazla düzene kavuşturmak yoluyla giriştikleri savaşta bütün gayretlerini ve kuvveilerini ekonomiye katmak istemektedirler.

DIŞ TİCARET VE SENDİKALAR

Başta Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu olmak üzere, işçi sendikaları; sosyal adalette giden yolun ve gerçek sendikacılığın dar sendikacılık anlayışındaki çıkararak ekonomik ve sosyal düzene bütünlüğünü gözönüne almakla mümkün olduğunu anlayan bulunmaktadır.

Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç'un dış ticaretin devletleştirilmesi yolunda tekli ile bu teknik destekleyen Türkiye Petrol İşçileri Sendikasının basın bülteni, sendikaların kısa vadeli bir görüşten kurtulup işçi sınıfının menfaatlarını memleket meselelerinin çözülmesine bağlı olduğu finansma vardıklarının Ek işaretidir.

Gerçekten Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç'un beyanı ile Türkiye Petrol Kimya ve Atm İşçileri Sendikasının basın bülteninde dış ticaretin devletleştirilmesi fikri savunulurken ileri sürülen gerçekler işçi meseleleri ile memleket meseleleri arasındaki sıkı bağları bilmese ve memleketçi gerçekeler ortaya koymuslardır.

Ödalar Birliği yetkililerinin tepkilerine vesile olan demeci ile Türk-İş Genel Sekreteri «dış ticaretin devletleştirilmesini ortaya atarken su zebeplerle ve gerekçelerle dayanmaktadır:

1 Türkiye Ekonomik bakımından geri kalmış ve sermaye sıkıntısı çeken ve aklıksızlığını özel teşebbüs eliyle gerçekleştirmeye çalışan bir memleketidir.

2 Bu şartlar altında kalkınma yillardan beri gerçekleştirilememiştir, memlekette endüstrileşme hızlanmamış, işsizlik ortadan kalkmamış, çalışanları da millî gelirdeki payları artırmamış, aksine bu payda nisbi bir gerilme görülmüştür. Kısacası sosyal adaletsizlik azalmamış, artmıştır.

3 Buna karşılık memleketimizde yatırımlarda kantite ve kalite bakımından değişiklikle sebep olabilecek bir sermaye bırakılmış olmamış, çalışan sınıfların fedakârlıkları bahanesine gerçekleştirilecek sermaye birikimi 1962'de 83 kişi olan milyoner sayısını 1963 de 117 kişiye çıkarmıştır. Milyonerlerin sayısındaki bu artış vergi gelirlerinde aynı nisbette bir artış da sebep olamamıştır.

4 Bu durum yalnız çalışan işçilerin değil, faktörlerin diğer bütünlük sınıfların zararına olmaktadır. Herkesin belli gibi, tarım alanında mistah sillerden çok aracılık ve ihracatçılar kazanmaktadır. Böylece genel halkın tabakalarının satın alma gücünde hiç bir yükselseme gergileyileşmemektedir.

5 Yine dış ticaretin bugün içinde bulunduğu şartlar yüzünden Türkiye'nin dış ticaret açığı ve tedye açığı (dış borçlar) her gün biraz daha artmaktadır. Bu açıkların artması, devlet gelirlerinin yarısından fazlasını sağlayan işçi, faktör köylü ve memurların vasıtahı ve vasıtaz vergi yüklerinin artması, yaşama seviyelerinin düşmesi demektir.

6 Diğer yandan bir memleketin bütünlük fertlerinin milyoner olmalarına imkân bulmamak, göre, fertlerin zenginleşmeyi yolu ile kalınlaşma açısından pek az olan kimse zenginleşmek, geri, kalıcı daha faktörlereşmekten başka bir sonuç vermemektedir.

Bu şartlar altında sendikaların ulusal servetlerin ve gelir kaynaklarının toplum yararına kullanılmasına yolunda fikirler ileri sürülmelerinden daha tabii bir hareket olamaz. Gerçekten her fert ekonomik faaliyette bulunurken bundan bir faydalı olamaz.

Fakat görüyoruz ki, bizde çalışanların ço-

gunluğu bu ekonomik faaliyetten okladığı iyiceyi elde edememektedir. Ekonomik faaliyetin temeli olan üretimi doğrudan doğrular meydana getiren milyonlarca işçi, çiftçi faktör köylü ile onları bu faaliyetlerden yardım eden üretimin nüfuslarından faydalananlar zen. İşesmek şere dursun, güçlü yaşıtlarken onları bu faaliyetlerde seyirci kalın as sayıda bazı vatandaşalar, surf bu ürünlerin el değiştirmesine aracılık yaptıklarından hergün biraz daha zenginleşmektedirler. Bu zenginlik aracılıkla büyük faydalara sahip, üretildiğinden beklenen «sosyal fayda» bir tür bilinçli gerçekleştirmektedir.

Böylece «ticaret hürriyeti» olsa tek tarafın hürriyet olduğu ve ekonomik faaliyetlere esit ölçüde katkıları esit hürriyet sağlamadığı aksine bu esit hürriyetin az sayıda kimse için coşluğun zararına zenginleşmelerine yaradığı görülmektedir. Bu sebeple dış ticaretin devletleştirilmesi isteğine karşı bu isteğin hürriyetle bağdaşamayıcağı ileri sürülmeye. Gerçekten bu hürriyet sadece bellili kişilerin hürriyetidir ve bu hürriye de hürriyeti olmaktan çok fazla hürriyeti anlamaktadır. Asıl hürriyet yaratıcı ekonomik faaliyet bulunan milyonlarca insanın bu faaliyetlerini karşılığım almasına imkân veren hürriyet. Ancak böyle bir şezi olasılık hürriyet gerçek anlamda hürriyet savılabılır.

Herkesin milyoner olmasına imkânı olmadığını göre, ekonomik değerler varatan sınıflara mensup milyonlarca insanın milyoner olmaları beklenemez, yanı buna ilgili zenginleşmesi hürriyeti hizmet anlaşılmıştır. İstemiş bir hürriyet savılabılır.

Çalışan sınıflar hürriyetini istiyorlar. İnsan gibi kurgulayıcılık bir sosyal düzen içinde bulabılırlar. O halde ekonomik faaliyetlerin sosyal fayda sağlayabilmesi için bu sosyal ihtiyaçları karşılayabilmesi gereklidir. Türkiye'nin dış ticaretin tekellerinde bulunduranların böyle bir amaçları olmadığı ve dış ticaretten elde edilen gelirlerin de bu gelirin elde edilmesinde başka rolü olmaları gittigiden bir gerçekdir.

İste Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç dış ticaretin devletleştirilmesini istерken bu gelirlerin devletin geliri olmasının ve bu gelirin toplumsal amaçlara ve toplumsal fayda ukrana harcanmasını kastedmektedir.

Batı memleketlerinde ilerlemeye engel olan feudaliteye karşı açılan savaşta bu memleketlerin burjuvalı sınıfları ileri bir rol oynamışlar ve özel teşebbüs dayanan burjuvalı Batı memleketlerde ileri gitti. Fakat özel teşebbüs dayanan burjuvalı Batı memleketlerde daha feudal sistemin içinde doğmuş ve o rejimi ortadan kaldırılmakla birlikte gibi istihsal kuvvetlerinin gelişmesine de yardım etmekle başarılı olmuştur. Fakat Türkiye'de özel teşebbüs yüzünden beraber feudaliteyi yıkamanın istihsal kuvvetlerini en sıkı mittefligidir. Bu varlıklar ile bize özel teşebbüs ileri bir unsur olamamış, yanı Türkiye'yi feudal dözenden tam olarak kurtarmayı ve istihsal kuvvetlerini geliştirmeyi başaramamıştır. Bu durumda olan bir özel teşebbüsün Batı'da özel teşebbüsün kendili şartlarına göre istemekte haklı bulunduğu hürriyettelleşme ve serbeste hakkı yoktur.

Toplumun kaderi zenginleşmekten başka amacı olmayan mutlu azınlığa değil Devlete burakılmamaktır. Devlet de azınlığın değil coğunluğun temsilci olduğunu ancak toplumun kaderini bir rümenin elinden kurtarmakla başarabilir.

Adil Aşıcıoğlu

na yönetmeye daha az masrafı ve daha çabuk sonuçlar elde edebilmelelerini akıdan çıkarmamışlardır. Gerçekten bir kontraptaklı fabrikasında yapılacak grev sadece fabrikada çalışan bir işçiye bir miktar ücret zamı sağlayabilir, fakat bu zam «fiyat mekanizması» ile işçilerin elinden kolaya çabucak gitmiş gibi, işverenin zayıflatmak imkânsızdır. Esasen bütün kötülükler de su veya bu işverenin tek başına yaratmış sonuçlar değildir. Bir işyerinde görülen her çeşit haksızlıklar, her çeşit baskı o işyerini yöneten sa-

hısların istekleri, karakterleri dışında daha sistemli sebeplerle dayanmaktadır. Bu bakımından B-İş grevi bütün küçüklüğe rağmen büyük bir anlaşılmış tasımak tadir. Bu anlaşılmış tasımakla birlikte yürüttü'nen savaşta asıl hedefin, yanı ekonominin «can damarı»nın anlaşılması olmasından ibaret, yoksa grevin başı ile sonuçlanıp sonuçlanmayı gündan değil.

Yeni Yılınız Kutlu Olsun

TÜRKİYE PETROLLERİ A.D.

SAYFA 13

masını istemektedir. Nüfuzlu New York Times'in başyazısı Sulzberger, Güney Vietnam'ın feda ederek Tayland ve Malaysia'da komünizme karşı bir hat kurulması fikrinin incelemesini ileri sürmektedir. Söhretli muhabir J. Reston, Amerikanın Varşova'da Komünist Çin temsilcisile, Vietnam'ın taraflaştırılması için temaslara giriştiğini açıklamıştır. Ama Çinliler, masa başında oturma şartı olarak, «Amerikalı misavirlerin» Vietnam'dan çekilmesini istemektedir. Reston, Başkan Johnson'un kendisiz «tuzaga düşmüş» hissettiğini yazmaktadır. Görünüşe göre de, taraflaştırılma müzakerelerine başlamaktan başka bir yolda yoktur.

«Perde Aralığından»

Nadir Nadi'nin son eseri «Perde Aralığından» Cumhuriyet gazetesinde yayınlanırken ilgiyle izlendi. Kitap biçiminde çıktıktan sonra da ilgi azalmış değil. Bunu nedenini iki bakımından ele alabiliriz. Önce konunun kendisinde bir çekicilik vardır. Atatürk'ün ölümünden bu yana «olaylar ve adamların topluca krokisini» çizen eser bilinmeyen veya yer yer gölgeyi kalan olayları aydınlatmak bakımından bazan birinci, bazan da yardımcı kaynak olarak önemlidir.

Bunun yanısıra Nadir Nadi'nin kaleminden ve görüşü açısından bir devrin değerlendirmesini, eserin asıl değerini yaratıyor. Gericik kitabı önsözünde Nadir Nadi böylesi bir ıddiası olmadığını şu sözlerle belirtiyor:

— «Aşağıda okuyacağınız yazılar bir devrin siyaseti, sosyal ve ekonomik izahına girişmek gibi büyük bir ıddia taşımaktan uzaktır. Buna gülüm yetmeyeceğini biliyor. Bir gazeteci olarak ben daha ziyade, perde aralığından görevbiliğim kadar, Atatürk'ün bu yana olayları ve adamların topluca bir krokisini çizmek istedim. Bunu yaparken elimden geldiği ölçüde duygularını bir köşeye itmeye gayret ettim. Ortaya serdiğim çizgilerin pürüzsüz olmadığını söyleyemeyeceğim. Zaten krokisın bir özelliği de, ele aldığı konuya bir taslaç olarak belirtmesidir. Bu bakımından olayları kronolojik akışına da kendimi fazla kaptırmadum. Anlatıklarında içtenlikle önem verdim.»

Ama Nadir Nadi'nin bu tez主宰 «Perde Aralığından» Atatürk sonrası devrinin sosyal ve siyasi izahı bakımından kütüphanemize çok seyler katmıştır. Zaten Nadi Nadi'nin kalemi yüzdeye kalıyarak sosyal muhavveyi kaplamak yeteneğine sahip sayısı az kalemlerden biridir. 27 Mayıs sonrasında olayların hızı ve Türkiye'nin değişimi her gün izlemekçe dahi çok yazarı filen tasfiye etmiştir. Bu yazar-

ken unutulanların yanısıra bir yıldan fazla bir süre yazmamıştır. Rağmen unutulmuş kalem Nadir Nadi'dir. Nadir Nadi'nin Türkîyenin geçirdiği değişimler içinde fonksiyonunu hiç kaybetmemen bir imza olarak kudretini sürdürmeli Atatürk'ün perspektivinde olayları değerlendirebilmesi sayesinde olmuştur. Ve başyazar olarak ne Atatürkçülüğü bir biçimde olarak ele almıştır, ne de demokrasiyi. Bir yıldan fazla bir süre ara verdiği yazılarına bakılarak ortaya koymuş hareket noktası sudur:

— «Atatürk İlkelere iksiksiz uygulamak bille durumu kurtarmaya yetmeyecektir. 1945 ten bu yana hebe ettiğimiz yirmi yıl bizi daha köklü tedbirler aramaya zorlamaktadır. Bunu da ancak devrim düzeneğine temel felsefest bildiğimiz aklı yolu ile bulabiliyoruz. Radyoda mevît okutmakla halka hiçbir yarar sağlayamadık. Yarın mevîti yasak etmeye de olumu bir sonucu varayacakmışım sâpheimiz olmasın.»

Bu hareket noktasının Nadir Nadi'yi getirdiği düşyeden bir bakışla, son yirmi beş yılın krokisi hayli ilginç olmaktadır. Yer yer çizilen kişi portreleri ustaların birkaç farça darbesiyle ortaya çıkmış resimler kadara renklidir. Yer yer duyguluk içinde silren satırlar da vardır... Yer yer «Sokakta Gürültü Var» yazarının canlılığını sürdürmektedir... Bütün bunların içinde dünyanın gidişi. Bu gidişin içinde Türkiye'nin aldığı tavır... Türkiye'nin aldığı tavrın kişileri üzerinde etkileri... Ve son sayfaları doğru, donmuş, anlamamıştı bir siyasi iktidarı Demokrat Parti kadrosuna teslim olduğundan kadercilik ve bezginlik... Demokrat Parti kadrosunun nitelikleri ise daha iktidara geçmeden belli olduğuna göre Nadir Nadi onları da hâtipler olarak olaylar içinde ince ince çizmeye efsiz kalmamış.

YON, okuyucularına son yirmi beş yılın olaylarına ışık tutan bir

Nadir Nadi
İki kalem darbesiyle...

iki kaem darbesiyle çizilmiş unutulmaz portrelerden bazılarını sunar:

Milli Sef

1943 yılları başları idd., birliğin Ankara Palasın büyülü salonunda Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yüce'ye rastladım. Yüzünde bir tuhaflık, daha doğrusu bir eşalkılık vardı Yüce'lin. Dikkat edince, boyalarının yokluğunu gördüm. Oya, bir çift gür ve kara kazın çerçevedeği yüzünde bir denge kuruyordu boyaları.

— Hayrola istat, neden kestin o güzelim boyalarını?

— Sorma! Millî Sef öyle istedid.

— Nası? Millî Sef mi? Ne münamebet?

Evet. Millî Sef öyle uygun göründü. Yalnız Hasan Ali'nın değil, basta Başbakan Saracoğlu, günümüz üstünde erlik belgesi taşıyan bütün hükümet üyeleri boyalarını ustura ile kazınlarmalarını emretmiş. Onlar da böyle yüzlerinden istifa edeceğidilerdi ya, değişim genel başkanını enine yerine getirmişlerdi. Yalnız Suad Hayri Ürgüpeli, «kesersem ugursuz geleceğ» gereğesi ile direnmış, boyalarını kurtarmıştı.

Fakat Hükümet üyelerinin çehresine büyük yakışırımayan Millî Sef, nedense kendininkilere dokunmaya lizum görmemişti. Aradan yıllar geçtikten sonra bugün kentleri ve kasabaları dolduran çember sakallı, kara bereli, kafası arap harfleriley yosunlaşmış yobazlar kalabalıktı gördükçe, Bakanlar Kurulundaki büyük devrimi arada bir hatırlar ve düşünürüm: Sayın İnönü devlet güvenliği iyi kullanılmış bilsse, hele Atatürk devrimlerini yürekten savunmuş olsayıdı, bize şimdî bu hâle döser mi idik?

Bayar

Ayrılacağımız sırada ziderayak Bayarın damdan düşercesi:

— İcbederse biz sosyalist olmasam da biliyor!

Demesin biraz hayretle karşıladım. Evet, hayretle karşıladım ama, doğrusu, bu sözün ardından saklı duran gerçek eğilimleri incelemeye de karıksamadım. Bayar, o günde CHP'ün sol kanadına karşı özel sektörü koruyan, yurt kalkıtmazı; daha ziyade özel teşebbüsün gelişmesiyle mümkün görüea bir devlet adamı olarak tanımıyordu. Hayretim bundan ötürü idd. Yoksa mantık örgüsü içinde o cümle, çok daha başka bir eğilimi çırçıplak ortaya koymuyordu. «İcbederse biz sosyalist olmasam da biliyor» diyen Bayar, ashna bakarəməz «iktidara gelmek uğrına bize her şey olur» demiyor mu idd?

★

Bir ara kaldırımda İş Bankası Unum Müdürü Celâl Bey gözümme ilisti. Elleri arkasında, düşünceli, bir aşağı bir yukarı dolaydı. Arada bir, bir sey söylemek ister gibi Leon Efendi yaklaşıyor, sonra vazgeçerek geri dönüyor. Biz, dikkat kesilmiş, olan bitenlere yukarıdan (Tarabya Tokatlıyan Oteli balkonundan) bakıyorduk. Kapıcıya bir sey diyecekler Bayar, ama ne diyecekler?

Böylece bir süre kaldırımda, sonra kararlı bir harekette Leon Efendinin karışmasına dikketti ve heceler üzerinde tâne tane durarak, yıllardır unutmadığım sözüyle söyleydi:

— Vers cinq heures je va descendre en ville. Est-ce qu'on peut trouver une automobile à cette heure-là?

Frazcisca Almanca, İngilizce, Rumca ve daha bilmem nece dillerini pek iyi bilen Leon Efendi derhal topladı, ceketinin düğmelerini sıkıldı, Celâl Bey'in önünde saygı ile ejilirken ona Türkçe olarak şu cevabı verdi:

— Arrcabalar hazır efendim, ne zaman emrederseniz efendim!

Saat beşte yehrî inmek için bir vâsiata arayan Celâl Beyin hazırladığı cümle kusursuzdu. Fakat Türkiyede iş gören bir otel kapıcısı ile yabancı dil konuşmanın bir ülemi var mıydı?

★

Yıl galiba 1932, belki 1933, Vichy deyziz. İktisat Vekili Celâl Bey de orada. Mevsim yaz ve havalar sıcak. Bir gün babamı ve beni otomobil gezintesine davet etti. Alli-

er kuyularında bir hayli dolaştık. Bayındır Fransızın refah içinde yüzlen haline inrenerek bakıyor, ister istemez sevgili yurdumuzu düşündürüyoruz. Ne zaman kalkıcağız? Hangi metodla bir an önce Batıya yetişeceğiz? Konuşanlar daha ziyade Bayarla babam Ben pek lâfa karışmıyorum. Bir arkadaş Bayar:

— Atatürk'e teklif edeceğim, partinin altıokunu millî bayrağıñız yapalı!

Denez mi? Ayıldızı, parklığın ve geriligin dâ bellitlerini sayıyor. Bu dâ bellitlerini altıoka çevirmekle Batıya daha kısa yoldan

Millî Sef İnönü
Büyük devrimi günlerinde

yaklaşabileceğimizi mi düşünüyordu ne? Kendimi tutamadım, koyu bir Halk Partili olan babamın itirazına ben de katıldım.

Yahya Kemâl

Yarım toplumsal düzenin, gitice sosyalist bir sisteme doğru yürüyeceğine inanıyorum. Bir gün İstiklal Caddesinde kol kola yürüken, Nâzım Hikmetten söz ediyorduk. Komünizm propagandasını yapmak suyu ile bir kaç yıldır içerde yattığım Nâzım. Düşünceleri yüzünden bir insancı hikâm glynnesiň doğru bulmadığını söyledim zaman, ıstat, bunu olagan saymam gereğimi, her tehlîkeli yaraticıyı da itiraz ettim. Sonra, gayer soğuksanlı, basit bir gerçeği tekrarıyormuş gibi:

— İstikbal onlardır!

Dedi. Onlar derken, genel olarak solecuları kastediyor. Uzak istikbalin «onlarda» olduğunu handaşıyla «onlara» katılmak şöyle dursun, acılarla bile üzülmeyi gereklî bulmuyordu «onlara».

Komili ZEYTINYAĞLARI

Safiyeti nefaseti ve
kalitesi firmamızca
garanti edilmiştir.

YEMEK SALATA ve
MAYONEZLERİNİZDE

ZEYTINYAĞI DEYİNCE KOMILI

Türkiyenin
en Kaliteli
Zeytinyağı

Istanbul Tel: 220796
Ankara Tel: 114066

Bakkalınızdan israrla isteyiniz.

(YON: 001)

YENİ TÜRK EDEBİYATININ BİR YILINI EN GUZEL
ORNEKLERİYLE ELİNİZİN ALTINA GETIREN ANTOLOJİ

TÜRK EDEBİYATI

1965

Cögütlü nedenlerle dergileri, kitapları gizli gizli alamıştı aydınlarım, De Yayınevî'nin her yıl yayınladığı bu yıllıklarla Yeni Türk Edebiyatı'ndan adım adım izlemeleri güç bir iş olmuyacak.

ELEŞTİRI: Sabahattin Eyuboglu, Vedat Günyol, Rauf Muthuay, Orhan Burian, İlhan Cöntürk, Asım Bezirci, Memduh Balaban, Doğan Hızlan, Konur Ertop.

SIIR: Nâzım Hikmet, Ercilimend Behzad, Ahmet Muhip Dranças, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Oktag Rıfat, Meih Cevdet, Behçet Necatigil, Sabahattin Kudret, Necati Cumallı, Ceyhan Atul Kansu, İlhan Berk, Turgut Uyar, Edip Cansever, Cemal Süreya, Kemal Ozer, Ulku Tamer, Ahmet Oktag.

HIKAYE: Yaşa Kemal, Orhan Kemal, Samim Kocagöz, Oktag Akbal, Tarık Dursun K., Adnan Ozyalçiner, Demir Ozlu.

256 sayfa, 7,5 tl.

DE YAYINEVİ VİLAYET HAN, CAGALOGLU, İSTANBUL

YON - 41

Kurtuluş Destanından

Nurettin Eşfak'ın bir mektubu ve bir şiir

Kardeşim,
Sana bu mektubu Ankarada, kuyulu kahvede yazıyorum.
Hep aynı Anadolu havalarını çalıyor gramafon
Kocaman bir boru çiçeğine benzeyen ağızıyla.
Dişarında yağmur...
Mektepten istifa ettim
Cepneye gidiyorum ihtiyat zabitliğiyle.
Cocuklarımıza Türkçe okutmak,
Öğretmek, sevdirmek onlara
Dünyanın en diri, en taze dillerinden birini,
Kendi dillerini,
Güzel şey,
Büyük şey.
Fakat bu dilin insanları için çakmak çakmak cephede
Daha büyük
Daha güzel.

Biliyorum:
İş bölümünden bahsedeceksin.
Fakat, Ankarada çocuklara ders vermek,
Bozkırda ateş hattına girmek
Haksız ve hazin
Bir iş bölümü.
Öyle günlerde yaşıyoruz ki,
Ben bir iş yapabildim diyebilmek için:
Hep alının ortasında duyacaksın ölümü.

Bu tam sana bunları yazarken
Asker geçiyor sokaktan.
Yağmurda harap postallarının meşinini İslatarak
Meclisin önüne doğru iniyorlar.
İstasyona gidecekler
Ve türkü söylemekten, her nedense her zaman yaptığı gibi
Sesini incelterek mars söyleyip Türk köylüsü:
«Ankaranın taşına bak,
Gözlerimin yaşına bak...»

Yüzleri mühüm, dalgın ve yorgun.
Traşları uzamış biraz.
Elleri büyük ve esmer.
El gözler, kara gözler, mavi gözler.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın
ilk beş yıllık p'anda televizyonun
yurdumuza gelişini uygun görmeye
mesine rağmen «Türkiye Radyo ve
Televizyon Kurumu» ılgıları bu
yoldaki temas ve çalışmalarına
bir vermemesi erdir. Bültçeye bir
yük katmayacak herhangi bir
formülün bulunması pek de güç
yılık p'anda yer almamasına rağmen
televizyonun yurdumuza girmesi
beklenmektedir. Böyle bir
formülün bulunması pek de güç
olmayacağına göre, ister plâna
uyulsun ister uyulmasın, önlümiz
deki beş yıla kadar televizyonun
yerleşmeye başlaması hemen
kesinleşmektedir.

Bu yeni aracın eğitim, öğretim,
haberleşme, eğlence... gibi çeşitli
kemimelerde büyük değişiklikler
ve açıcağı muhakkaktır; fakat
bu şüphesiz en büyük etkisi si-
nemada duyuracaktır. Türkiye, bu
gözle kadar birçok bakımından ol-
duğum gibi, televizyon yönünden
de bir «geri kalmış» ülkeydi. Bu
geri kalmışlık, sinema bakımın-
dan daha bir olaydı, çünkü te-
levizyon her girdiği ülkede si-
nemada yol açtı sarsıntı.
Türk sineması, uzak kahiyor.
Bu Arap sinemamız için bu
yolun sonunda bir sona ermeke ol-
duyu ortadadır. Ne var ki, sine-
mâcılardan kendileriley ilgili he-
men her konuda olduğu gibi bu
sonunda da tam bir gaflat içinde
kalınca, simdiye kadarki do-

TELEVİZYON GELİNCE

Nihat Özön

kunulmazlıklarını bu alanda da
sürdürebileceğini gibi davranışın
tan kaçınmamakta, herhangi bir
tedbire, hazırlığa girişmeyecekti-
ler.

Televizyonun her girdiği ülkede
sinemanın bu araca seyircisinin
büyük bir kısmını kaptırdığı artık
beskesin bildiği günlük gerçek-
lerden olmuştur. Yurdumuza da
aynı olayın tekrarlanması kaçın-
ılmaz bir seydir. Usteliği bazı ne-
denlerden yurdumuza da kapi-
da da ağırlı olacaktı. Bu nedenle-
rin bir kısmı, sinema seyircisinin
son yıllarda gösterdiği gelişmeden
dokmaktadır. Bugün yerli filmler-
den et e'verişli olduğu gibi film-
lerini «Anadolu seyircisi» ne, «A-
nadolu'dan gelen fatura» ya göre
hazırlamaktadır. İktisadi -
toplumsal sedenier sinema seyir-

cisinin büyük coğullugunu büyük
kentlere ve yöresine toplamıştır.
Bugün yurdumuza bütün a-
çık-kapaklı sinemaların üçte biri-
nin İstanbul'da toplandığını söyle-
mek bu konuda yeteri kadar fikir
verebilir. Sinemaların öbür üçte
birinin de Ankara, İzmir, Bursa,
Eskişehir gibi nüfusu en kalabalık
kentlerde toplandığı yanılmaksızın
söylenebilir. Buna göre, sinema
seyircilerimizin üçte ikisi en
geçmiş ve en kalabalık sayılan kent-
lerimizde toplanmıştır. Oysa te-
levizyonun etki alanı ilk gire-
cek bölgeler de yine bunlardır.
Yani sinemamız seyirci bakımın-
dan et e'verişli olduğu bölgelerde
televizyonla korkunç bir çekiş
meye girecektir. Bu çekişmede si-
nemamızın hiç de parlağın bir du-
runda olmadığı söylemek kötülm-

Yine birden bire Yunus Emre geldi akıma,
Başka türlü anlıyorum ben Yunusu;
Bence onda bütün bir devri dile gelmiş Türk köylüsü:
OTE DÜNYAYA DAIR DEĞİL,
BU DÜNYAYA DAIR KAYGULARIYLA.

Bir şiir yazdım,
Garip bir şiir
«Türk Köylüsü» diye.
Bir tuhaf mı oluyor, böyle günlerde şiir yazmak?
Her ne hal ise, hoşça kal, gözlerinden operim.
Kardeşin
Nurettin Eşfak

TÜRK KÖYLÜSÜ

O topraktan öğrenip
Kitapsız bilendir.
Hoca Nasreddin gibi ağıyan
Baybutlu Zihni gibi güldür.

Ferhad'dır
Kerem'dir

Ve Keloğlandır.
Yol görünür onun garip serine
Analar, babalar umudu keser
Kahpe felek ona eder oyunu.
Çarşambayı sel alır,
Bur yar sever

El alır
Kanadı kırılır

Cöllerde kalır.
Ölmeden mezara koyarlar onu,
O, «Yunusu biçaredir»
Baştan ayağa yaredir..»

Ağu içe su yerine
Fakat bir kere bir dert anlayan düşmesin önlerner

Ve bir kere vakt erişip

Gayri yeter
Demesinler

Ve bir kere dediler mi
«İsrafil sürünu urur

Mahlûkat yerinde durur»

Toprağın nabızı başlar
Onun nabızlarında atmağa,
Ne kendi nefsini korur

Ne düşman kayırır.

«Dağları yırtıp ayırrı
Kayaları delip yol eyler abi hayat akıtmaya.»

Kardeşim,

Bu akşam biz de adresiz bir yere hareket ediyoruz. Oradan mektup yazma fırsatını bulacağımı emin değilim. Bizim üstat, şirimi beğenip beğenmediğini bugulu gözüklerinin arkasından gülümseyip sigarasını sa-
rarken, yüzüme karşı anlatamıyacak.
Selamlar!...

Nurettin Eşfak

Nâzım Hikmet

öñine alınınca, sinemacılarımızın nitelikte bir düzenlenmeye yönelikleri hayatı şüpheli bir ihtiyat, hele bunu gerçekleştirilebilmesi ise büsbütün uzak bir ihtiyatdır. Sl- nemamızın bugünkü bunalımının en büyük nedenlerinden birinin, sinema salonu eksikliğinden ötürü daha çok seyirci sağlamaktı kar- şısılığı güçlük olduğu düşünüllürse, televizyonun yurdumuza girişyle bu bunalımın nasıl kor- kunc bir kılığa bürüneceğini keş- tirmek güç değildir. Simdi bile geç kalınmış olsmak'a birlikte, yine de alınması gereki tedbirlerin başında sinema salonlarının çoğaltıması, bu salonların coğra- fî dağılışlarının sindikinden başka temellere dayandırılması (yalnız büyük kentlere ve büyük kent'erin merkezlerine değil, bunun dışındaki alanlara kaydırı- ması gibi), film niteliginin yük- seltilemesi, televizyon ile «barış içinde yanyana yaşama siyaseti» ni şartlarının sindiden hazırlanması, uzun film yapımının yanı sıra televizyonu besleyecek, aynı zamanda sinema endüstriyimize ek iş olağan sağlayacak kısa film yapımına geçilmesi gerekmektedir. Sinema ağalarının bütün bun'arı kendiliklerinden yapmalarını bek- lemek -kendi çıkarları bakımından çok gereklî olduğu halde, insana hemen hemen mucize beklemek kadar boşuna gibi gelemektedir.

İKİNCİ BİR EREGLİ ÇELİK OLAYI:

Çukurova Elektrik T.A.O. devlet parası ile nasıl bir özel teşebbüs olarak kuruldu?

T.B.M.M. TUTANAK DİRGİSİ
(Devre 9. Cilt 27.27.1.1954)

Yüksek Reisligi

Gündemin birinci defa görüşülecek işler arasında (38) numarada bulunan Türkiye Cumhuriyeti ile Çukurova Elektrik Türk Anonim Ortaklıği arasında Seyhan Barajı hidro-elektrik tesisi için devre mülteccilik olarak akdedilen mukaveleının tasdiki hakkındaki kanun layihesini diğer lahiyalara takdimen görüşülmescini arz ve teklif ederim.

K. Zeytinoğlu
Bayındırılk Vekili

Reis — Esasen komisyonca da öncelik ve ivedilikle görüşülmesi kaydedilmiştir. Evvela öncelikle görüşülmesini rey erinine arzediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmişdir.

Buyrun Cezmi Türk.

Cezmi Türk (Seyhan) — Seyhan Barajı, Tanrıya şükür, yapılmaktadır, inşaat hâlinde. Beynemli lira ve Kalkınma Bankasından alınan borçla yapılmaktadır... Bu, başka bir mesele. Çukurova Elektrik Anonim Ortaklıği işi başka bir mesele. Haricen bakışta ikisi birbirine mütehhi ve müteziç gibi görülmektedir. Çukurova A.O., Seyhan Barajı kurulup bittikten sonra toplanacak sulardan istifade edilerek çançırıfak turbinlerin intifa hakkının (mî kiyetinin olacak) bir hususi şirkete verilmesi meselesiştir.

Dünyanın bizden önce demokrasile gitmiş, bizden önce daha liberal sistem kabul etmiş. Anayasaları bizden daha liberal olan memleketlerin birçoğunda büyük su barajları ve büyük hidro-elektrik santralleri devletin elinde bulunmaktadır. Nitekim bizde de devlet bu büyük toprak barajı kendi yedi temelliğine almıştır. Kendi taahhütleriyle borç anma suretiyle yapmaktadır. Fakat bunun arasına bir hususi teşebbüs ortaya çıkarsa dışarıdan yardım yapılır, hususi teşebbüs ortaya çıkmasa dışarıdan yardım yapılmaz...

Böyle büyük bir tesisin 100 milyonu aşan ve yüz kışır milyona varan bu tesisin devletin mülkiyetinde kalması... Azımdır ve doğrudur... Bunun işletme ve intifa hakkı muayyen bir mîdet, otuz sene, elli sene, doksan sene için bir hususi şirkete verilebilir... Bu Çukurova Elektrik Türk A.O. nun 49 sene mîdetle mülkiyetini verilmesi, şimdî altıncı çizmek istedigimiz ikinci nokta budur. Bu Çukurova Elektrik Türk A.O. kimdir, bu sermaye kimdir... Böyle ivedilikle geçmese idî dokümanları elimizde mevcuttu, getirir okurduk. Bu şirketin mukavelenemesi de çıkmıştır, aynen okurdum. Hatta şirketin diğer mînessilleri kimlerdir, onları da okurdum. Bu atın içinde eski ve yeni iktidar partilerine mensup olan azaları görecək. Ben, yeni iktidar partisinin başkanı 700 bin lira ile ortaktır. Eski partinin başkanı 700 bin lira ile ortaktır. Ama bu zatların memleketeki credileri mevzuubahis olduğu zaman, bun ar 700 bin lira nereden buftus diye vatandaşlar birbirlerine sormaktadır. Allah artırsın, son sene lerde varlıklarını bir hayli artmıştır. Ama bugünkü varlıklarına rağmen, vatandaşlar birbirine sormaktadır, bunlar 700 bin lira nereden bildular da bu şirkete koudular, diye... Bu şirketin ilk mîessiselerinin mukavelenemesini bir bakarsanız tadır. Ziraat Bankasının iştirak ettiği serbunları işlerine Ziraat Bankası bakmamaya miktari... Ziraat Bankasının elimize verdiği mîmentar vardır bunları açar bakarsınız, bunun içinde Çukurova Elektrik şirketini de görmektedir. Ben bu şirkete ortağım diye. Diğer taraftan şirketin mukavelenmesini tetik edersem görüşmüz ki, Ziraat Bankasının ortaklıgı yoktur. Ovis anlaşıyor ki, Ziraat Bankasının kendilerine sermaye izate ederek, faizlerini de gene Ziraat Bankası'ndan ödemesine, ortaya koyduğuz bazı şahıslar vardır...

Kemal Zeytinoğlu (Bayındırılk Bakan) — Barajın bünyesi içinde bulunan elektrik santrali kısmının mülkiyeti bir şirkete verilmektedir. Bu şirketin azam yüzde 49 hissesi de hükümet namamı Etibank'ın elinde bulunmaktadır. Mülkiyetini niçin veriyorsunuz diyorlar. Mü kive: vermediğimiz takdirde Beynemli İmar ve Kalkınma Bankasından da kredi yanı döviz karşılıkları için istikraz yapmak imkânı yoktur. Bunun imtiyazına bir hususi şirket sahip olacak diyorlar, hususi teşebbüs böyle anlıyorlar ve ancak bu takdirde kredi vermektedirler.

em. Türk — Elektrik santrallerinin intî hakkını verin, Anayasaya devletçidir, fakat mülkiyet hakkını vermemiyelim, hukuki bakımdan doğru değildir, dedik. Simdi kârımıza ne çikmış. İmar ve Kalkınma Bankası. Bizim Anayasamıza karşı çika bilir mi? Anlaştık, derdim ki, biz huku-

Seyhan Barajı kurulmuş, sonra hidro-elektrik tesisi özel teşebbiuse devredilmiştir. 30 milyon sermayeli özel şirkete devlet (Etibank) aneak 14 milyon liraya ortak yapılmıştır. Ama Adana D.P. ve C.H.P. ile başkanlarıyla daha bir sürü politikacılardan müteşkil özel teşebbişcülerimiz 1961 sonuna kadar Etibankı ortaklığa kabul etmemiştir, kârdan hâsse vermeyecektir. İş, şimdi mahkemededir. Şirketin malîyet bedeli ve kur farkı yüzünden devlete olan boreu ise, devlet kefaletiyle şirkete sağlanan yeni bir dış kredi sayesinde nihayet 1962 de taksidé bağlanarak konsolide edilebilmiştir. Şirkete aneak 1962 de hâften kabul edilen devlet, idare meclisinde azınlıktadır, çoğunluk özel teşebbişçü politikacılardan ellindedir.

Tesislerin özel teşebbiuse devriyle ilgili anlaşmayı tasdik eden kanun tasarısının görüşülmesi sırasında yapılan konuşmaları, siyasi mizah edebiyatımıza geçebilecek nitelikte gördüğümüz için yayınıyoruz. Konuşmaları kâhkahalarla okuyacağınız ve özel teşebbişçilükte zekâmiza hayran kalacağınız.

ken devletçiyiz. Anayasamız intifa hakkını verir, mülkiyeti vermez. Kârdi ki, biz de o bankann mensuplarındanzı.

Remzi Birant (Bütge Komisyonu adına) — 30 milyon liranın içinden bir ananın şirket olması bakımından, vatandaşlar verilen miktar 16 milyona doğru gitmektedir. 14 milyon lira gene hükümetin bir mîessesesiindir... Burada verilen mîliyet, hukuki terim bakımından böyle ifade edilse dahi, bundan nevama burada satılık bir mal varmış ve 49 sene sonra alıp götürülecekmış gibi bir mîna çi karmak kat'ıyan doğru değildir. Çünkü 49 sene sonra değil, 499 sene sonra dahi bu makinaların oradan kaldırılmışma imkân yoktur. Çünkü bu makinalar ancak Seyhan Barajında çalıştığı müddetçe bir kıymeti hâzırdır. O makinelere söküldüğü zaman, onda bir hâta yüzde bir mete kendiliğinden dîler.

Cezmi Türk — Benim arzettığım rakamlar hâkikate uygundur. Cumhuriyet Halk Partili 700 binlikler, Demokrat Partili 700 binlikler birbirileriley karma olmustur.

Kemal Ozcoban (Afyon) — Her iki partillerin de girmesinden bir sey çıkmaz, Köylü partililer de girebilir.

Kemal Zeytinoğlu (Bayındırılk Bakan) — Efendim, bir tane 700 binlik yoktur. Efkâri umumiyyel bulandırmayı hakkiniz yoktur. Cezmi Bey.

Cezmi Türk — Bu husustaki matbu ve sikeri: Başkanlık Divanına vermeyle taahhüt ediyorum. 700 bin rakamı taahhüt edilmiştir... Bu bâzım Mecliste, mebusluk yapmak çok güçtür, çok güç...

Burhanettin Onat (Antalya) — Arkadaşlar bâzı zamanlarını olur, kârnameyi alabildiğine acıkmıştır, özlediğimiz yemekler vardır, karşımıza getirirler, kemâjı istihâ ile üzerine eğiliip yemeğe hazırlanır, kârnameyi muzibin biri çıkar, «Bu yemeği görüyorum musunuz, yaşı acıdır, tuzu fazladır. Ben gördüm, içine bir de sinek dâlmıştır» der. Bunların, bu sözlerin hepsinin birer muziplikten ibaret olduğunu biliyoruz. Biliyoruz ama, İslâhâna kaçmasa bile, hic olmazsa zafer uğrar... Bu yeni şirkete Demokrat Parti Başkanı ile, eski Halk Partisi Başkanı 700 bin lira ile istirâ etmişler, arkadaşları bâzı sosyal etkinliklerde iştirâ etmişler. Ben 7 milyon lira ile istirâ etmediklerine esef ediyorum. «Bu parayı ne reden bulmuşlar» demek istiyorlar. Arkadaşlar, bir kusur, bir suisitimal, bir bit yeniği varsa memlekette 'kanun' vardır, adalet vardır, mahkeme vardır, maîvardır, her şey vardır. Bunu yemeğin içine düşürülmüş bir sinek gibi ifade etmekten, açıkça söylemek, siyasi nüfuzunu suisitimal suretiyle, bu parayı iktisap etmiş ve şirket hisselerini kapatmış ise Meclis'e ele alırız ve icabına bakarız. Yoksa 700 bin lira ile istirâ etmiş, karşılıklı iki

şâhâneyi: biri 700 bin lira ile istirâ etmişler, arkadaşları bâzı sosyal etkinliklerde iştirâ etmişler. Bunların yüzsek senedî bin besyüz lirasını ödemis görünmektedirler. Aldıkları hisse miktarı 7500 erdir. İşbu ana sözleşmeyi 3-15939 numara ve 20.2.1952 tarihli kararnamesyle Bakan Kurulundan da geçmiştir. Bu ana sözleşmenin geçici maddeinden mukâdemet ve 77 maddesinden sonra dercedilen bu 16 milyon liranın 14 milyon lirası listeje isimleri yazılı, fakat söyleme lüsum göremedim. Halk Partisi ve Demokrat Parti iki gelenleri namına verilmiş gibi kaydedilmiştir.

Zeki Akçıl (Seyhan) — Cezmi Bey arkadaşımızın elinde bulunan ana sözleşmede 750 bin lira sermayesi kayıtlı bulunanlar arasında gerek Halk Partisi ve gerek müstakil vatandaşlar olduðu gibi 300 bin lira ile benim ismim de görülmektedir... Ana sözleşmede namına 300 bin lira görülecek mekteber şâhâne ortak olduğum miktar nihai 10 bin liradır.

Kemal Zeytinoğlu (Bayındırılk Bakan) — Şimdi benim asıl anıyamadığım nokta sudur: Cezmi Türk, falan veya filan zatın 700 bin lira ile bu şirkete iştirâ ettiğini adeta bir suç, bir günah işlemi gibi bu kürsüde bir tenkit mevzuu yapmaktadır. Bu memlekette firkütlümüş bulunan hususî teşebbüs, kumet ve ehemmiyet verilerek, teşvike çalışılarken ve nihayet bütün bu kanaat ve teşvikleri kanunlaştmaya ufraşırken bazı muhalif arkadaşları tamamen kendi siyasi kânaatlerini bizlere karşı bir tenkit silâhi gibi kullanmak hakkı ve namı âtında gizli kapaklı meseleler varmış gibi halk ekârim bulandırmaya kalkışmalarına asla müsaade edemeyiz. Biz bu memlekette Seyhan Barajı öçüsünde sekiz, on baraj yapma yolunda bir çalışma tempusu içerisindeyken ecnebi firmalar ile müzakereler halindeyken, esasen eski iktidârin tuttuğu yol icabı ürkütlümüş ve sindirilmiş bulunan hususî teşebbüs bir köyfî Partisi kanalından kaçırılmaya kat'ıyan cevaz veremeyiz (Alkışlar).

Ve kanun, 3 aleyhte oy ile kabul edildi, Aleyhîte oy verenler. Hasan Raşit Tankut (Hatay), Esat Oktay (Kars) ve Mehmet Kartal (Malatya) idi.

REKLAM
LARINIZ
ICIN

BASIN İLAN KURUMU

Genel Müdürlük

Çağaloğlu, Türk Otağı, Cadde No. 1
İstanbul

Telefon: 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi: BASIN KURUMU

SÜBELER

İstanbul

Ankara

Izmir

Adana

Bursa

İzmirbâzâr

Erzurum

Eskişehir

Konya

Zonguldak

DIŞ MUHABİRLER

A.B.D.

Almanya (Federal)

Almanya

Avustralya

Belçika

Bulgaristan

Cekoslovakya

Danimarka

Fransa

Hollanda

İngiltere

İspanya

İsrail

İsviçre

İtalya

Japonya

Lübnan

Macaristan

Norveç

Pakistan

Polonya

Portekiz

Romanya

Yugoslavya

Yunanistan

(BASIN: 24057)